

- *Bütçede karamsar tablo*
- *Türkiye AB yarışında geride kaldı*
- *Yolsuzluk yoksulluğu artırıyor*
- *Çöken kuleler ve küresel ekonomi*
- *Batık kredilerde hızlı tırmanış*

Ekonomik Rapor

Sahibi

Mustafa ÖZYÜREK

Genel Yayın Yönetmeni

Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ali Ekber DOĞANOĞLU

TÜRMOB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres

Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 23 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı

Ümit Matbaası
(0.312) 419 38 26

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Zor dönemeç

Dünya ve Türkiye tarihi günler yaşıyor. Dünyanın gündemini, Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terörist saldırı ve sonuçları oluşturuyor Yaşanan resesyon bu saldırıyla derinleşti. Şimdilik yürütülen faiz indirimi politikaları da resesyonun giderilmesi için yeterli gözüküyor. ABD'nin alacağı tavır ve yaşanacak gelişmelere göre pozisyon alma noktasında beklentiler yoğunlaşıyor.

Türkiye ise dünyada yaşanan gelişmelerden daha çok yine kendi sorunlarıyla mücadele etmeye çalışıyor Güçlü Ekonomiye Geçiş Programındaki revizyonun boyutları, 2002 yılı bütçe ve diğer ekonomik hedefler hükümetin ve ekonomi bürokrasisinin temel gündemini oluşturuyor.

Beklenen savaşın Türkiye ekonomisi üzerinde ciddi etkileri olacaktır. Krizden çıkış için gördüğümüz iki umut noktamız ihracat ve turizm bu gelişmeden olumsuz etkilenecek. Petrol fiyatlarının izleyeceği seyirde bizim için çok önemli olacak. Bu altını çizdiğimiz noktalara hazırlanan raporlarda ağırlıklı olarak değiniyor Bir anlamda bizim dışımızdaki gelişmelerin etkisi belirleyici rol oynayacak. Yaşadığımız bu zor günlerden daha da zoruna şimdiden hazırlıklı olmamız gerekiyor.

Dünya'yı ve Türkiye'yi tarihi ve zorlu bir dönemeç bekliyor. Dergimizin bu ayki sayısında Dünya'yı ve Türkiye'yi bekleyenler noktasında haber ve araştırmalara ayrıntılı olarak sayfalarımızda yer verdik. Dergimizin bu sayısını da beğeni ile okuyacağımızı umuyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle.

Nail SANLI
Genel Sekreter

Bütçede karamsar tablo

MMaliye Bakanlığı'nın bütçeye ilişkin olumlu açıklamalarına karşın, bütçe rakamları karamsar bir tablo sergiliyor. 2000 yılı gerçekleştirmeleri ile 2001 yılı gerçekleştirmeleri karşılaştırıldığında reel olarak vergi gelirlerinde önemli oranlarda gerileme yaşandı.

Kriz ve ekonomik durgunluğun etkisiyle vergiyi doğuran işlemler azalarak, matrahlar küçüldü ve vergi tahakkuk, tahsilat artışında enflasyonun altında kaldı. Vergi tahakkuk ve tahsilatında reel olarak gerileme yaşandı. Ayrıca vergi tahakkukunun tahsilata oranında bir önceki yıla göre düşüş kaydedildi.

Genel bütçe gelirleri 2000 yılı Ağustos ayı ile kıyaslandığında reel olarak yüzde 7 geriledi. Reel anlamdaki en büyük gerileme yüzde 54.1 ile taşıt alım vergisinde yaşandı. Bunu yüzde 21.6 reel azalışla gelir vergisi izledi. Kurumlar vergisi de bir önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak yüzde 17.8 azaldı. Bütçe gelirleri içinde ağırlıklı yeri olan mal ve hizmetlerden alınan vergiler yüzde 8.2, dahilde alınan KDV yüzde 5,7 ve akaryakıt tüketim vergisi yüzde 16,5 geriledi.

Tahsilat sorunu

Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre, bu yılın ilk sekiz ayında tahsil edilen vergi miktarı, tahakkuk eden verginin yüzde 81.7'sinde kaldı. Bu oran 2000 yılının eş döneminde yüzde 84.9 düzeyinde gerçekleşmişti. Tahsilat oranında yaşanan bu 3.2 puanlık düşüş yaklaşık 1 katrilyon liralık daha az vergi tahsilatı yapılması anlamına geliyor. Eğer Maliye bu yıl da geçen yılki vergi tahsilatı oranına yaklaşı-

saydı ilk sekiz ayda 24.2 katrilyon lira olarak gerçekleşen vergi tahsilatı 25.2 katrilyona ulaşacak ve bütçe açığı da aynı ölçüde düşük kalacaktı.

Vergi tahsilatındaki bu düşüşün en önemli nedenini kurumlar vergisi ve KDV tahsilatındaki sorunlar oluşturuyor. Şirketler, bankalar ve benzeri kuruluşların ödediği kurumlar vergisinde geçen yıl yüzde 80.6 olan tahsilat oranı bu yıl yüzde 75.1'e kadar geriledi. Vergi mükelleflerinin mal ve hizmet satışları kişilerden peşin olarak tahsil ettikleri katma değer vergisinde de aynı durum yaşanıyor.

Söz konusu vergiyi satış anında müşterilerinden tahsil ederek izleyen ay içerisinde vergi dairelerine ödemek zorunda bulunan KDV mükellefleri, tahsil ettikleri bu verginin sadece yüzde 66.2'sini ödediler. Geçen yıl aynı dönemde bu oran yüzde 73.5 düzeyinde bulunuyordu. KDV tahsilatının tahakkuk eden verginin yüzde 66.2'sinde kalması, devletin söz konusu mükelleflerden 2 katrilyon liradan fazla vergi alacağı bu-

lunduğu anlamına geliyor. Ayrıca, KDV önceki yıllarda tahsilat oranı en yüksek vergiler arasında yer alıyordu.

Tahsilatında sorun yaşanan vergiler arasında servet üzerinden alınanlar da bulunuyor. Motorlu taşıtlar, veraset ve intikal gibi vergilerden oluşan servetten alınan vergilerde de tahsil edilen vergi miktarı tahakkuk eden verginin yüzde 59'una kadar geriledi. Bu oran da 2000 yılının eş döneminde yüzde 72'ye yakın seyretmişti.

Vergi gelirleri geriliyor

Deprem dosyasıyla getirilen vergiler arasında yer alan ve Kasım 1999'a kadar olan dönemde ihraç edilmiş kağıtlardan sağlanan getiri üzerinden alınan "faiz vergisi"nde tahsilat, yüzde 77 azalarak 335 trilyona geriledi. Yine deprem vergilerinden ek Kurumlar Vergisi'nde 12 trilyon, ek Gelir Vergisi'nde de yalnızca 3 trilyonluk bir tahsilat oldu.

Mal ve hizmet vergileri

Mal ve hizmetlerden alınan vergilerde tahsilat yüzde 44.3 artarak 10 katrilyon 558 trilyon lira, tahsilatın tahakkuka oranı yüzde 80.5 düzeyinde gerçekleşti. Bu kapsamda 4 katrilyon 86 trilyonluk dahilde KDV, 3 katrilyon 100 trilyonluk Akaryakıt Tüketim Vergisi, 1 katrilyon 188 trilyonluk Banka

ve Sigorta Muameleleri Vergisi, 514 trilyonluk Damga Vergisi tahsil edildi. Tahsilat tutarı harçlarda 478, Tekel ürünlerinden alınan ek vergide 476, Özel İletişim Vergisi'nde 344 trilyon, Özel İşlem Vergisi'nde 205, Taşıt Alım Vergisi'nde 163 trilyon oldu. Başlıca dolaylı vergi kalemi olan KDV'de tahsilat geçen yılın eş dönemine göre yüzde 48.2 artarken, ATV'deki artış yüzde 31.9'da kaldı.

Dış ticaretten alınan vergiler

İlk sekiz ayda dış ticaret işlemlerinde 3 katrilyon 247 trilyon liralık vergi tahakkuk etti ve kaynaktan kesilen vergi niteliği taşıdığı için bunun tamamı tahsil edildi. İthalatta daralmaya bağlı olarak söz konusu vergilerde geçen yıla göre artış yüzde 24.6'da kaldı. Bu tahsilatın 3 katrilyon 9 trilyon lira ile büyük bölümünü ithalde alınan KDV oluşturdu. Gümrük Vergisi 225 trilyon, diğer dış ticaret vergileri de 13 trilyon lira olarak gerçekleşti.

Servetten alınan vergilerde tahsilat yalnızca yüzde 22.9'luk artışla 376 trilyon lira oldu, tahsilatın tahakkuka oranı yüzde 71.8'den yüzde 59.5'e geriledi.

Vergi dışı gelirler

Ocak-Ağustos döneminde vergi dışı normal gelirlerde fiili giriş

yüzde 135.7 artarak 5 katrilyon 266 trilyon liraya ulaştı. Bunun da 3 katrilyon 328 trilyon liralık bölümünü GSM lisans satışı başta olmak üzere Hazine portföyü ve iştirak gelirleri oluşturdu. Özel gelir ve fon gelirlerinde tahsilat yüzde 17.5'lik bir artışla 2 katrilyon 384 trilyon liraya ulaştı. Katma bütçe gelirleri ise yalnızca yüzde 6.7 artarak 399 trilyon lira oldu.

Bu gelişmelerle toplam konsolide bütçe gelirleri Ocak-Ağustos döneminde geçen yılın eş dönemine göre yüzde 45.6'lık artışla 32 katrilyon 250 trilyon liraya ulaştı.

Vergi gelirleri faize yetmedi

Devletin yılın ilk sekiz ayında topladığı vergi, faiz ödemesini karşılayamadı. Şubat krizi sonrasında kamu ve Fon bankalarının zararlarının iç borçlanma senedi verilerek Hazine tarafından üstlenilmesi, borçlanmada vadenin kısılması ve faizlerin yükselmesinin kamuya getirdiği maliyet, bütçe dengelerini alt üst etti.

Ocak- Ağustos döneminde konsolide bütçe vergi gelirleri geçen yılın eş dönemine göre yüzde 45.6'lık bir artışla 32 katrilyon 249.9 trilyon lira düzeyinde oluştu. Aynı dönemde devlet 23 katrilyon 212.8 trilyon liralık iç, 1 katrilyon 927.9 trilyonluk da dış olmak üzere toplam 25 katrilyon 140.7 trilyon lira faiz ödemesi gerçekleştirdi. Geçen yılın eş dönemine göre iç borç faiz ödemelerinde yüzde 41.8, dış borç faiz ödemelerinde yüzde 107.2 artış yaşandı.

Geçen yılın ilk sekiz aylık dönemde vergi gelirlerinin yüzde 98 düzeyinde bulunan faiz ödemeleri, bu yıl aynı dönemde vergi gelirlerinin yüzde 103.9'u düzeyine ulaştı. Bu dönemde toplam bütçe gelirlerinin yüzde 78'i faize gitti.

Bütçe Göstergeleri (Ocak-Ağustos; %)

	2001	2000	Bütçe Hedefi
Gelir/Harcama	68.4	68.2	62.4
Faiz/Vergi Geliri	103.9	98.7	109.4
Faiz/Bütçe Geliri	78.0	78.1	83.7
Faiz/Bütçe Harcamaları	53.3	53.3	52.2
Sosyal Güv. Trans./Gelir	13.0	11.0	10.4
Sosyal Güv.Trans./Harc.	8.9	7.5	6.5

Maliye'den bütçe reformu

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol ile Muhasebat Genel Müdürlükleri bütçe reformunun ilk adımlarını 2002 yılı bütçesinde uygulamaya başlayacak. Reform çalışması altı yeni düzenlemeyi içermektedir. Bunlar Devlet İhale Kanunu, Say 2000i, Yeni Bütçe Kod Yapısı, Tahakkuk Muhasebesi, Mali Kontrol Kanunu ve Performans Bütçe Reform çalışmalarının ayaklarını oluşturmaktadır

Devlet İhale Kanunu

Maliye Bakanlığı ve Bayındırlık Bakanlığı yetkilileri ile Avrupa Birliği uzmanlarının birlikte çalışarak son aşamaya getirdikleri Devlet İhale Kanunu Ekim ayında TBMM'ne sunulacak. Bu tasarı yasalarsa tüm ihaleler Avrupa Birliği Standartlarına uygun olarak gerçekleştirilecek.

Say 2000i

Devlet hesaplarının günlük olarak izlenmesini sağlayacak olan sistemin pilot uygulamalarına geçildi. Sistem tam olarak 2002 yılında uygulamaya girecek. Böylece devlet hesapları günlük olarak izlenebilecek.

Bütçe Kod Yapısı

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü yeni bütçe kod yapısına ilişkin çalışmalarını tamamladı. Ancak 2002 bütçesinde uygulamaya pilot olarak geçilecek. Yeni kod yapısını 2002 bütçesinde Hazine Müsteşarlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, Enerji Bakanlığı,

Hacettepe Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Sahil Güvenlik Komutanlığı pilot olarak uygulayacak.

Mali Kontrol Kanunu

Avrupa Birliği standartlarına uygun olarak harcama öncesi ve sonrası süreçleri iyileştirmeyi amaçlayan yeni sistem için çalışmalar devam ediyor. Kanun taslağının 2002 yılın da Meclis'e sunulması 2003 bütçesi için uygulamaya geçilmesi hedefleniyor.

Performans bütçe

OECD üyesi ülkelerin büyük çoğunluğunda son yıllarda uygulanan performansa dayalı bütçe tekniklerinde; mali disiplini öne çıkarmanın yanı sıra, hem üretkenlik ve verimliliği artırmaya hem de kamuoyuna karşı sorumlulukları daha iyi yerine getirebilmesine yönelik uygulamaların yaygınlaşmasına neden oldu.

Performansa dayalı bütçe tekniğinin diğerlerinden temel ayrılığı, mali disiplini sağlamayı hedeflemesi olarak tanımlanıyor. 2002 bütçesinde bazı bakanlıkların bütçelerinde faaliyetler için performans bütçelemesine geçilecek.

Performans bütçelemesine geçilecek kuruluşlar ve faaliyetleri şöyle saptandı; Milli Eğitim Bakanlığı yurt dışı bursları, Karayolları Genel Müdürlüğü kara nokta projeleri, Tarım Bakanlığı Süne ve kımıl müca delesi, ODTÜ kütüphane hizmetleri, SHÇEK rehabilitasyon merkezi, TÜSSİDE'nin bütün faaliyetleri.

BÜMKO'da Kalite ve Yeniden Yapılandırma

Bütçe Mali Kontrol Genel Müdürlüğü bütçe reformuna zemin hazırlayacak olan kalite ve yeniden yapılandırma projesini hayata geçirmeye başladı.

Projede; kurum çalışmalarının verimliliğinin ve etkinliğinin artırılması, vatandaş odaklı hizmet anlayışının kurumlarda yerleştirilmesi, sürekli kalite geliştirme yöntem ve tekniklerinin yaygın olarak kullanılmasının sağlanması amaçlandı. Proje TÜSSİDE ile birlikte yürütülecek.

Bütçe Reformu Gerçekleşir mi?

Devletin hantallığı, harcamalarda mali disiplinden uzak olunması, yolsuzluklar toplum tarafından düzeltilmesi talep edilen hususları oluşturuyor. Bütçe reformunun arkasında kamuoyu desteği bulunuyor. Politik desteğinde sağlanması ve alt yapının tamamlanmasıyla gerçekleştirilebilir bir görünüm sergiliyor.

Böylece teftişçi kamu yönetimi anlayışından, uygulayıcılara yön ve ren, liderlik vasıfları gelişmiş ve kamuoyuna her aşamada hesap verme sorumluluğunu temel ilke edinmiş bir yönetim anlayışını beraberinde getirecek.

Bu uygulamayı gerçekleştirmiş ülke deneyimleri gözönüne alındığında uzun soluklu bir mücadele ile gerçekleştirilebileceği gözükmemektedir.

Deutsche Bank;

Türkiye bıçak sırtında

Deutsche Bank raporuna göre Türk ekonomisi bıçak sırtında. Kriz içerisinde olan Türk ekonomisini dünya ekonomisinde yaşanacak gelişmeler çok yakından ilgilendirecek. Özellikle petrol fiyatlarında yaşanacak bir ani yükselişin Deutsche Bank'a göre Türk ekonomisindeki krizi derinleştirebileceği öne sürüldü.

Deutsche Bank raporuna göre; Türkiye, geçirdiği Şubat ayı krizinin ardından girdiği ekonomik hassasiyet dönemi, ithal petrole olan bağımlılığı ve ABD'nin olası bir saldırısında Türkiye'nin NATO ülkesi olması nedeniyle olayların tam içinde kalacak olmasından ötürü, şu anda ki gelişmeler karşısında en duyarlı (yaralanması mümkün olan) ülke konumundadır. Türkiye, ihracatının yüzde 50'sinden fazlasını gerçekleştirdiği Avrupa Birliği ile çok sıkı ilişkiler içindedir ve Avrupa'da görülmesi beklenen faaliyetlerin azalması Türkiye'nin düzenmesini zorlaştıracaktır. Dahada ötesi, bölgenin gittikçe artan belirsizliğe doğru gitmesi, turizm sektörünü vurmasının ardından büyüme ve dış dengede de etkili olacaktır. Türkiye'nin ithalatının yaklaşık yüzde 20'sini oluşturan petrol fiyatlarının yükselmesi, cari işlemlerde küçük bir açığa yol açacaktır. Petrol fiyatlarındaki önemli bir artış, cari işlemlerde bariz bir kötüleşmeye ve aynı oranda da mali ihtiyaçlarda artış getirecektir. Karamsar büyüme beklentileri ile birlikte kısa dönemde, tüketici ve iş çevrelerinin duydukları güven zayıflama eğilimindedir. Böyle bir ortamda, faiz oranlarında anlamlı bir düşüşü gerçekleştirmek zor olacaktır ve TL'nin

üzerindeki baskı devam edecektir. Türkiye'nin önemli mali kaynaklara ihtiyaç duyduğu göz önünde bulundurulduğunda, gelişen piyasalara sermaye aktarımındaki düşüş ile dış borçlanma maliyetlerdeki olası bir artış, endişe yaratan sorunların başında gelmektedir. Ne var ki son gelişmeler, ekonomi politikaların istikrarlı bir biçimde sürdürülmesi halinde, uluslararası resmi mali yardımların devam edeceğini göstermektedir.

IMF raporunda ise, Türkiye'deki ekonomik durumun hala zor olduğu ve başarıya ulaşmak için programın hatasız uygulanmasının ve siyasi desteğin sürmesinin gerektiği kaydedildi. Raporda ekonomik göstergelere ilişkin tahminlere de yer verilirken; Eylül ayı başında yazılan raporda ABD'de 11 Eylül'de meydana gelen terörist saldırıların dünya ve Türk ekonomisine yaptığı olumsuz etkiler yer almıyor. Washington'daki finans çevreleri, bu yüzden IMF raporundaki rakamların, en azından bu yıl için pek gerçekçi olmadığını ve sonucun daha olumsuz yönde gerçekleşebileceğini savundular.

IMF'nin Dünyanın Ekonomik Görünümü raporunda, Türkiye'de faiz oranlarının yüksek seyretmeye devam etmesinin, ekonomik toparlanmayı riske attığı vurgulandı. Türk hükümetinin elde ettiği başarılar ise, bankacılık sektörünün yeniden yapılanmasında atılan önemli adımlar, mali dengelerin beklenenin ötesinde güçlendirilmesi, enflasyonun düşme belirtileri göstermesi ve siyasi uygulamanın iyi olması şeklinde sıralandı.

Raporun Türkiye bölümünde, şöyle denildi: "Ekonomik temellerin zayıflaması, politikadaki hatalar ve siyasi belirsizliğin artması, Şubat'ta büyük bir spekülasyon saldırısının meydana gelmesi ve sonuçta TL'nin dalgalanmaya bırakılmasıyla neticelendi. Kriz döneminde faizlerin aşırı yüksek oranda seyretmesinin yanı sıra devlet bankalarının büyük oranda gerçekleşen geçelik borçlanmaları ve müdahale edilen özel bankalara verilen resmi destek, kamu borçlarının önemli ölçüde yükselmesine ve vadelerinin hızla kısalmasına yol açtı. Krizin ardından düşme gösteren faiz oranları, yine de genelde hep yüksek kalarak, mali sürdürülebilirliği ve ekonomik toparlanmayı tehlikeye attı. Döviz kurları ve enflasyondaki aşırı belirsizliğin yanı sıra gerçek faiz oranlarının yüksekliği, reel ekonomiye zarar verdi ve zaten kırılğan olan bankacılık sistemi üzerindeki baskıları artırdı."

Yapısal zayıflıklar giderilmeli

Türkiye'nin yeni ekonomi ekibinin önündeki temel sınavın, güvenin yeniden sağlanması ve faiz oranlarının hızlı ve sürdürülebilir şekilde düşürülmesi olduğu vurgulanan raporda, şu görüşlere yer verildi:

"Türk hükümetinin gözden geçirilen programı, bankacılık sektörü başta olmak üzere temel yapısal zayıflıkların giderilmesini, kamu sektörünün borçlanma ihtiyacının azaltılmasını ve borçların döndürülebilirliğini amaçladı. Parasal politikanın enflasyonu düşürmesi ve ücretler ve sosyal güvenlik konularında toplumiçi diyalogun güçlendirilmesi hedeflendi." denildi.

Türkiye AB yarışında geride kaldı

Türkiye yaşadığı ekonomik krizle birlikte AB temel ekonomik göstergelerde aday ülkelerin en gerisine düştü.

2000 yılında aday ülkeler arasında yüzde 7.2 ile en yüksek büyüme hızını yakalayan Türkiye 2001'deki daralma ile yılın ilk altı ayında en alt sıraya geriledi. AB'de önemli göstergelerden biri olan satın alma gücü temelinde kişi başına gelirden de, 2000 yılı için aday ülkeler orta-

laması 7900 Euro olurken Türkiye 6400 Euro'da kaldı. Türkiye 6400 Euro'luk rakamla sadece Bulgaristan'ı geçti. Ancak 2001 yılında da satın alma gücü temelinde kişi başına gelirden ilk altı ay için Türkiye en alt sırada yer aldı. Yıl sonu itibarıyla de bu durum değişmeyeceği bekleniliyor. Ayrıca Türkiye aday ülkeler ortalamasının altına gerilemiş olacak.

Fransız Parlamenter Alain Lamas-

soure tarafından hazırlanan ve Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler komisyonu'nda tartışılan Türkiye raporunda, ekonomik krize önemli bir yer ayrıldı.

Ekonomik krizle mücadelenin devam ettiği vurgulanarak AB'nin Türkiye için öngördüğü mali yardımların bir an önce yapılması gerektiği belirlendi.

Türkiye'ye yönelik üyelik öncesi

Aday Ülkelerin Temel Ekonomik Göstergeleri									
	Büyüme (%)			Gayrisafi İç Hasıla (Milyar Euro)			Satın Alma Gücü Temelinde Kişi Başına Gelir (Euro)		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Bulgaristan	3.5	2.4	5.8	11.0	11.6	13.0	4700	4900	5400
G.Kıbrıs	5.0	4.5	4.8	8.1	8.7	9.5	16300	17500	18500
Çek Cum.	-2.2	-0.8	3.1	50.4	49.7	53.7	12200	12400	13200
Estonya	4.7	-1.1	6.4	4.7	4.8	5.4	7500	7700	8400
Macaristan	4.9	4.2	5.2	41.9	45.1	49.5	10000	10700	11700
Letonya	3.9	1.1	6.6	5.4	6.4	7.7	5600	5900	6600
Litvanya	5.1	-3.9	3.3	9.6	10.0	12.2	6300	6200	6600
Malta	3.4	4.0	4.7	3.1	3.4	3.9	10500	11100	11900
Polonya	4.8	4.1	4.0	141.3	145.5	171.0	7700	8200	8700
Romanya	-4.8	-2.3	1.6	37.2	33.0	40.0	5800	5800	6000
Slovakya	4.1	1.9	2.2	19.0	18.5	20.9	9800	10300	10800
Slovenya	3.8	5.2	4.6	17.5	18.8	19.5	13900	15000	16100
Türkiye	3.1	-4.7	7.2	177.8	173.1	217.4	6300	6100	6400
Adaylar	2.8	0.0	5.0	526.9	528.6	623.8	7300	7400	7900
AB-15	2.9	2.5	3.3	7621.2	8003.8	8510.2	20300	21200	22500

Kaynak: Eurostat

mali yardımlar konusunda yönetmelik taslağının 24 Ekim 2001 tarihli genel oturumda onaylanması bekleniyor.

2001 yılının ilk yarısında AB ekonomik gelişmeler ise şöyle;

- 2001 yılının ilk yarısında AB'nin dış ticareti 4.4 milyar Euro açık verdi. Tek para birimine katılmış AB ülkelerinden oluşan Euro alanının dış ticaret fazlası aynı dönemde 2.2 milyar Euro olarak hesaplandı. Bu fazla 2000 yılının ilk yarısında 0.9 milyar Euro olarak kaydedilmişti.

Ocak-Mayıs 2001 döneminde, en çok ticaret fazlasını gerçekleştiren ülkeler Almanya (32.4 milyar Euro) ve İrlanda (13 milyar Euro) olarak belirlenirken, İngiltere (-26.7 milyar Euro) ve İspanya (-14.9 milyar Euro) en yüksek açığı veren AB ülkeleri olarak yer aldılar. Genelde enerji açığı artarken, makine ve araç ticaretinde iyileşme görüldü. Rusya (% 44), Çin (% 32) ve Çek

Cumhuriyeti'ne (% 22) ihracat, Polonya (% 22), Macaristan (% 21), Rusya (% 20) ve Çek Cumhuriyeti'nden (% 20) ithalat arttı.

AB ve Euro AB tarafından yayınlanan bir raporda da aday ülkelerin Euro konusunda alması gereken önlem ve tutumlar değerlendirildi.

Rapora göre; Euro'ya geçiş, Türkiye ve diğer aday ülkeler gibi Euro alanı dışında kalan ülkeler için ve Almanya gibi ulusal paraları uluslararası piyasalarda rol oynayan Euro-alanı ülkeler için iki taraflı hazırlık gerektiriyor

Türkiye ve diğer aday ülkeler, adaylık öncesi hazırlıkları çerçevesinde Euro-alanına üyelik hazırlıklarını da gerçekleştirmek zorunda. Bu hazırlıklar arasında Kopenhag ekonomik kriterlerine ve Maastricht kriterlerine uyum da yer almakta. AB'ye üyelikten hemen sonra Euro-alanına katılmak, ancak AB Antlaşmaları'nda öngörülen ve şimdiki AB üyelerinin Euro-alanı

na katılmak için uymak zorunda kalmış oldukları kriterlerin yerine getirilmesinden sonra gerçekleştirilebilir.

1 Ocak 2002'den önce, aday ülkelerin kamuoylarını Euro ve Euro'ya geçiş hakkında bilgilendirmesi gerekmektedir. Alman Markı, Fransız Frangı gibi yerini Euro'ya bırakacak döviz bulunduranların banka hesapları ve daha da önemlisi ellerinde bulundurdukları nakit birikimlerin nerde ve ne zamandan önce Euro'ya değiştirilmesi gerektiği konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği vurgulandı.

Hazırlıkların sorunsuz gerçekleştirilmesi için 1 Aralık 2001 tarihinden itibaren Euro-alanı dışındaki ülkelere Euro banknotlarının dağıtımına başlanacak. Dağıtım Euro alanı içindeki dağıtım ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek. Bu ilkeler, nakit borçlanması, risk önleyici önlemler ve ön dağıtım ve alt ön dağıtım olarak özetlendi.

Aday Ülkelerde Sektörel Brüt Katma Değerler (%)								
	Temel & Balıkçılık		Sanayi & Enerji		İnşaat		Hizmet	
	1996	2000	1996	2000	1996	2000	1996	2000
Bulgaristan	15.6	14.5	25.9	24.1	4.3	3.7	54.4	57.7
G.Kıbrıs	4.8	3.8	14.7	12.8	8.9	7.1	71.6	76.3
Çek Cum.	4.8	3.8	36.3	34.8	7.7	7.1	51.1	54.3
Estonya	7.5	5.3	22.2	21.1	5.8	5.6	64.5	68.0
Macaristan	6.6	4.8	26.3	27.7	4.3	4.7	62.8	62.8
Letonya	9.0	4.5	26.4	18.5	4.7	6.8	59.9	70.2
Litvanya	12.2	7.6	25.8	26.2	7.1	6.2	54.9	59.9
Malta	2.9	2.3	24.8	27.0	3.1	2.3	69.3	68.3
Polonya	6.4	3.3	30.1	27.8	7.4	8.4	56.1	60.5
Romanya	20.1	12.6	34.8	30.5	6.8	5.3	38.3	51.5
Slovakya	5.2	4.5	32.2	28.9	7.8	5.2	54.8	61.3
Slovenya	4.4	3.2	32.0	31.4	5.6	6.0	58.0	59.3
Türkiye	14.9	14.0	29.3	29.5	6.1	5.3	49.7	51.2
Adaylar	10.1	8.2	30.1	28.8	6.6	6.3	53.2	56.8

Kaynak: Eurostat

Yolsuzlukla mücadelede onaltı koşul

Türkiye'nin yolsuzlukla mücadele edebilmesi ve kamuda etkin bir yönetimi sağlayabilmesi için 16 temel konuda düzenlemeye gidilmesi gerektiği bildirildi.

Dünya Bankası desteğiyle yürütülen çalışmalarda yapılan tespitlerde, yolsuzlukla mücadeleye ilişkin mevzuatın yeterince caydırıcı olmadığı, kamuda ücret adaletsizliği yaşandığı, devlet bütçesinin dağılık ve bölük pörçük olduğu, denetimlerin yetersiz kaldığı, mahkemelerin hızlı çalışmadığı, karapara takibinin zor olduğu ortaya kondu. Yolsuzlukla mücadele için Türkiye'nin ihale, personel rejimi, denetim, sağlık, gümrük, mahalli idare reformlarını yapması, yağılama sürecini de hızlandırması gerektiği vurgulandı.

Dünya Bankası desteğiyle Hazine'de yürütülmekte olan "Türkiye'de kamuda etkin yönetimin sağlanması ve yolsuzluğun önlenmesine yönelik reform ve politikalar" konulu çalışmada yolsuzlukla mücadeleye dönük 16 değişik alan belirlendi. Bu konularda mevcut durum ve yapılması gerekenler de detaylı bir şekilde ortaya kondu.

Eylül ayı içinde düzenlenecek bir konferansta da tartışılması planlanan yolsuzlukla mücadele çalışmaları

larında, konu başlıklarına yönelik tespitler ile yapılması gerekenler şöyle sıralandı:

Eşitlikçi bir vergi yükü gerekli

Muhasebe reformu: Türkiye'nin kamu muhasebe sistemi ihtiyaca cevap veremez hale gelmiştir. Bütçenin bir yansıması olarak aşırı derecede bölük pörçük bir görüntü sergilenmekte, zamanında ve kapsamlı bilgi sunmada yetersiz kalmaktadır. Say 2000i bilgisayarlı muhasebe sistemi biran önce tüm kuruluşları kapsamalı.

Kamu satın alma (ihale) sistemi reformu: Ekim 2001 ortasında Meclis'e sunulacak yeni İhale Yasasının AB direktifleriyle uyumun ilk aşaması olarak Uncitral standartlarıyla da tam uyumlu hale getirileceği ilan edilmeli.

Bütçenin kapsam ve şeffaflığının, uygun politikaların üretilmesine ve performans değerlendirilmesi yapmaya olanak verecek şekilde genişletilmesi: Mevcut bütçe yapısı, kamu gelir ve harcamalarının önemli bir bölümünü dahi kapsamıyor. Geriye kalan tüm bütçe içi ve dışı fonların tasfiyesini içeren Yasa çıkarılmalı, konsolide bütçeye dahil kuruluşlar için standartlara uygun bir bütçe sınıflandırmasına gidilmeli.

Yapısal gelir önlemleri: 1998 yılında önemli bir vergi reformu uygulamaya konulmasına karşın, vergi tabanının güçlendirilmesi ve orta vadede daha eşitlikçi bir vergi yükü dağılımının sağlanması için yapılacak pek çok şey bulunuyor. Vergi idaresi daha da geliştirilmeli.

Danışmanlara kısıtlama

Kamu hizmetleri ve personel rejimini reformu ile kamusal etik ile ilgili çalışmalar: Türkiye'de kamu hizmetlerinin yapısı ve işlevleri ekonominin gelişme hızını yakalamamakta. Kamuda ücretler, rekabet esasına göre belirlenmemekte ve eğitim fırsatları sınırlı kalmaktadır.

Orta vadede kamu hizmetlerinin ve personel rejiminin reformu, mali alanda nitelikli bir uyumun sağlanması için önemli bir aşama teşkil edecektir. Bu bağlamda danışmanlık unvanının kısıtlanması ve çok özel belirli şartlara tabi kılması konusu da ele alınmalı.

Genel hükümet ve diğer kamu sektörü faaliyetleri hakkındaki bilgilerin kapsam, şeffaflık ve nitelik olarak iyileştirilmesi: Hükümet kuruluşlarına ilişkin organizasyon şeması gözden geçirilerek anlaşılır hale getirilmeli.

Denetim reformu: Kamu denetimi uluslararası standartlara göre yetersiz kalıyor. İdari denetime ağırlık veriliyor, performansa ya çok az ya da hiç önem verilmiyor. Uluslararası standartlara uygun bir denetim reform programı geliştirilmeli.

Bankacılık sisteminin daha da güçlendirilmesi: Bankacılığa ilişkin yasal, düzenleyici ve uygulamaya yönelik sistem daha da güçlendirilmeli, BDDK'nın kurumsal kapasitesi geliştirilmeli.

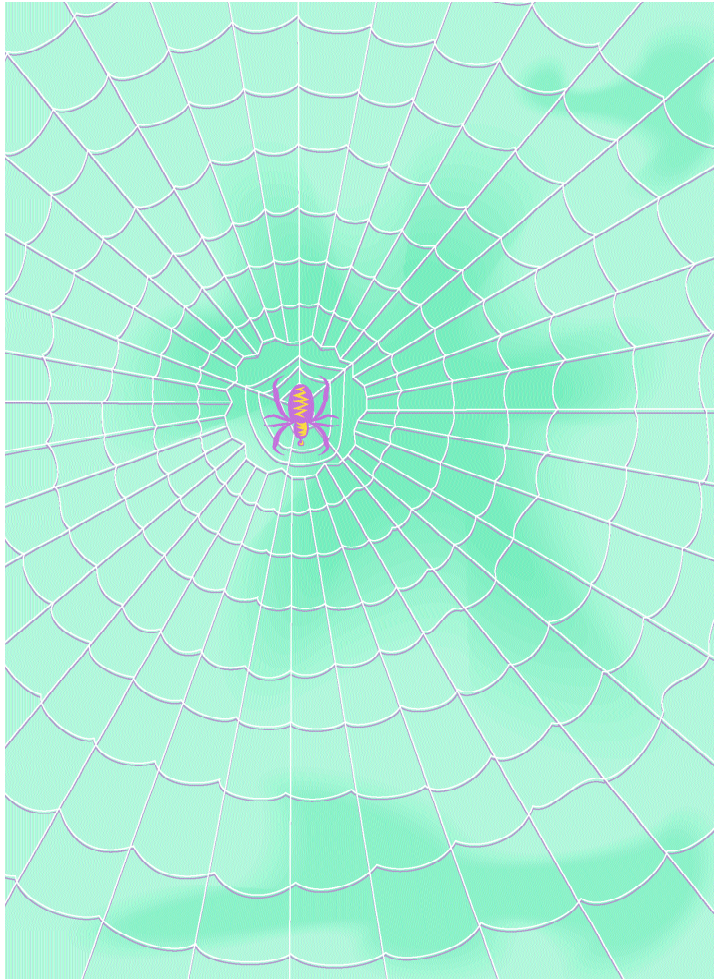
Sağlık sektörü reformu: Türkiye'deki sağlık hizmetleri çok karmaşık bir yapıda ve ihtiyacı etkin şekilde karşılamaktan uzak. Sağlık hizmetlerine erişimde eşitsizlikler gözlenmekte, kaynaklar verimsiz kullanılmakta, yönetimde etkinlik sağlanamamakta. Sağlık Bakanlığı'nın yapısı gözden geçirilerek sağlık alanında geniş bir reforma gidilmeli.

Gümrük teşkilatının yeniden yapılandırılması: İşlemlerin kolaylaştırılması, gümrüklerde etkin denetimin sağlanması, bilgisayar ağının güçlendirilmesi ve gümrük kapılarının modernize edilmesi gerekli.

Mahalli İdarelerde durum

Mahalli İdareler Reformu: Türkiye'de 81 il özel idaresi, 3 bin 226 belediye, 34 bin 600 köy, binin

üzerinde mahalli idare birliği, bünyesinde bilinmeyen sayıda işletme, çoğunluğu belediyelere ait bine yakın şirket, 50'ye yakın vakıf, yine bilinmeyen sayıda döner sermaye ve fon bulunuyor. Belediyelerde şirketler hariç 350 bin, özel idarelerde 5 bin personel istihdam ediliyor. Böyle bir kamu örgütlenmesi-

ni merkeziyetçi anlayışla yürütmek mümkün değil. Mali yapı karmaşık ve verimsiz, yerel vergi tabanı düşük, Hazine'nin belediyelerin dış borçlanmasına sağladığı garantiler mali disiplini bozuyor, belediyelerde sağlıklı bir borç yönetimi yok. Bu alanda yeni bir düzenlemeye gidilmeli, merkezi idarenin yürüttüğü ve belediyelere bırakılması uygun görülmeyen hizmetler, Valinin başında bulunduğu, karar or-

ganları seçimle oluşan İl Özel idarelerine devredilmeli.

Yolsuzlukla mücadeleyle ilişkin mevzuatın taranması ve yapılacak değişikliklerin belirlenmesi: Ülkemizde bu alandaki mevzuat, yeterince etkin ve caydırıcı değil.

Yolsuzluk ve karapara aklama alanında uluslararası işbirliğine gidilmesi.

Karapara ile etkin mücadele edilmiyor

Yargılama sürecinin hızlandırılmasına ilişkin düzenlemeler: Cumhuriyet Başsavcılıkları ve mahkemelerin iş yükü fazlalığı ve uzmanlaşmanın eksikliği, soruşturma ve davaların makul sürede sonuçlandırılmasını engelliyor.

Mahkemeler, Cumhuriyet Başsavcılığı ve kolluk teşkilatı çağdaş düzeyde yapılandırılmalı, ekonomik ve mali suçlarda uzmanlaşmaya gidilmesi: Özellikle büyük illerde uzmanlaşma yoluna gidilerek, mali ve ekonomik suçlarda görevlendirilecek Cumhuriyet savcıları uzmanlaştırılmalı, ilgili birimler teknik donanım, personel bakımından desteklenmeli.

nım, personel bakımından desteklenmeli.

Karaparanın aklanması ile etkin mücadele: Kurumların bünyelerinde merkezi veri tabanı bulunması tam ve zamanında bilgi edinmeyi engelliyor, mal varlıklarının takibini zorlaştırıyor. Karapara konusunda Mali Suçlar Araştırma Kurumu yapılanmasından kaynaklanan sorunlar da var.

Yolsuzluk yoksulluğu artırıyor

Yolsuzluklar az gelişmiş ülkelerde en büyük sorunu oluşturuyor. Yapılan araştırmalarda yolsuzluklarla kamu gelirleri arasında bir ilişki olduğu ortaya çıkıyor. Yolsuzluklar arttıkça gelir dağılımı dengesizlikleri derinleşerek demokratikleşme olumsuz etkileniyor.

ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi'nde Cumhuriyet Üniversitesi Ekonomi Bölümünden Aziz Kutlar, Fatih Doğanoglu ve Fehin Bakırcı, "Türkiye'de Özgürlükler Yolsuzluklar ve Gelir İlişisini Panel Data Yöntemiyle" incelediler.

1980 sonrası Türkiye'sinde demokratikleşme siyasal, sosyal özgürlüklerin, ekonomik özgürlüklerin ve yolsuzlukların ekonomik nitelikli değişkenlere olan ilişkisi değerlendirildi. Bu çalışmada uluslararası yolsuzluk endekslerinde kullanıldı.

Rüşvet neyi kolaylaştırır, neyi zorlaştırır?

Kimilerine göre yolsuzluk, çalışan mekanizmanın çarklarını yağlamak gibi bir görev üstelenmekte, kimilerine göre ise, "yolsuz-

luk, kanser gibi bir ekonomik kalkınmayı geciktirir" şeklinde ifade edilmektedir. Dünya Bankası ise çürümeyi "özel menfaatler için kamu gücünün istismar edilmesi" olarak tanımlıyor. Çalışmada yolsuzlukla ilgili kurumlar ve yolsuzluk endeksleri hazırlayan kuruluşların çalışmaları ile çalışma yöntemleri hakkında da ayrıntılı bilgi yer alıyor.

Yolsuzluğun ekonomik sonuçları ise şu şekilde saptanıyor;

Yolsuzluğun ekonomik sonuçları

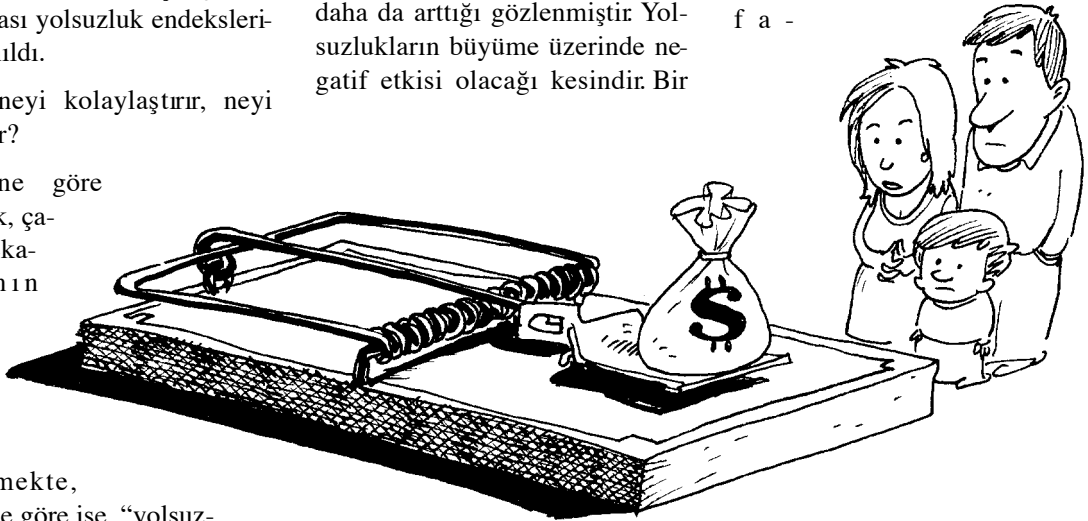
"Yolsuzluklarla ilgili yapılan birçok çalışmada, yolsuzlukların, kamu gelirlerini azalttığı ve kamu harcamalarının artırdığından dolayı bütçe açıklarına sebep olduğu belirlenmiştir. Gelir dağılımı eşitsizliğinin yolsuzluklarla birlikte daha da arttığı gözlenmiştir. Yolsuzlukların büyüme üzerinde negatif etkisi olacağı kesindir. Bir

süreden beri yatay-kesit verileri ve yolsuzluk endeksleri kullanılarak birçok ülke için sonuçlar ortaya konulmuştur. Yapılan ampirik çalışmalara göre yolsuzlukların yatırımlar üzerinde negatif etkisi olduğu belirtilmektedir. Tanzi, Davoodi göre kamu yatırım projelerini yüksek bürokratlar tarafından istismar edilmesi, yatırımların etkiliğini azaltmaktadır. Wei yabancı yatırımcılar için yolsuzlukların tesadüfi vergi veya öngörülmemeyen vergi şeklinde algılandığı ve sonuçta bu yatırımları olumsuz etkilediğini belirtmektedir."

Yolsuzluk ve Gelir eşitsizliği ve Yoksulluk

Yapılan çalışmalarda yüksek yolsuzluğun yüksek yoksullukla hareket ettiği ortaya çıkmıştır. Daha yüksek büyüme, daha yüksek oranda

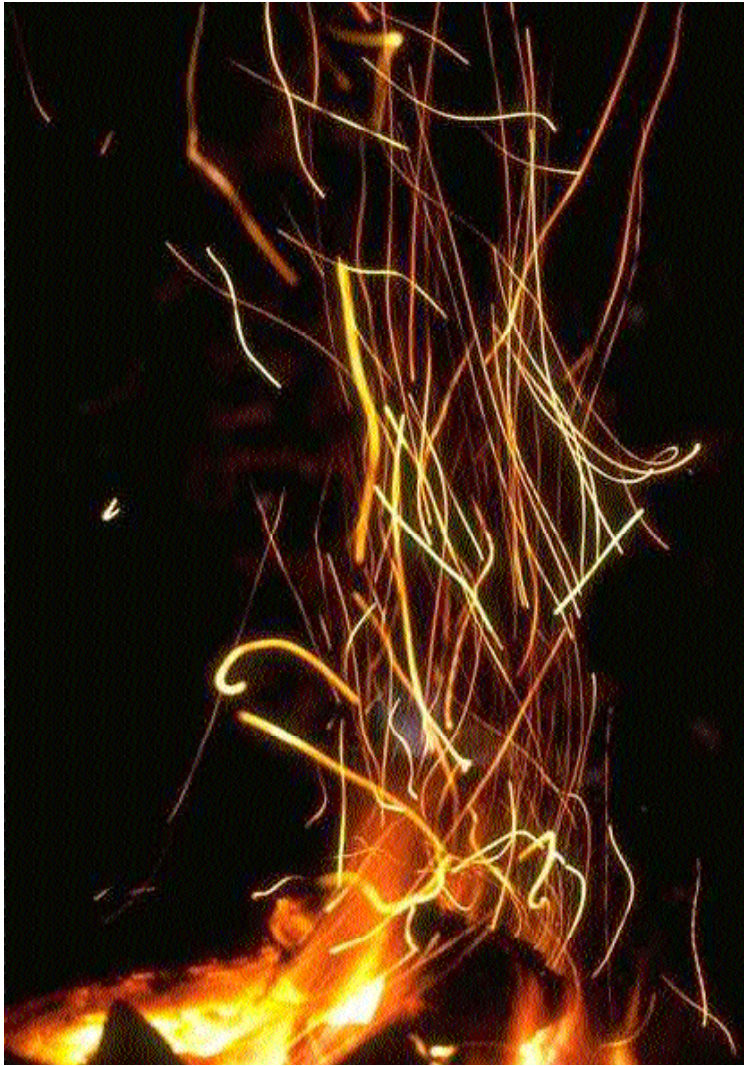
f a -

kirliği azaltır. Yolsuzluk gelir eşitsizliğini arttırdığından, gelir eşitsizliği ne kadar artarsa, büyüme o kadar daralır ve gelir eşitsizliğini arttırdığından, gelir eşitsizliği ne kadar artarsa, büyüme o kadar daralır ve gelir eşitsizliği sınırlı bir şekilde azalır. Zayıf vergi sisteminin olduğu ülkelerde iyi organize olmuş zengin kesim, birçok vergiden kendilerini muaf tutmaya çalışır. Sonuçta vergi gelirleri azalırken, gelir eşitsizliği de beraberinde artar. Genellikle hükümet destekli olan ve fakirlere yönelik sosyal programların uygulanması yolsuzluklardan dolayı hedef sapması gösterir ve bu programlardan faydalanmaması gerekenler faydalanır. Yolsuzluk beraberinde daha düşük eğitim ve daha az sağlık hizmetini getirir.

Yüksek aktif gelirleri olanlar kamuoyu oluşturarak, kamu görevlilerini ve hükümet programlarını etkileyerek, dış ticaret, döviz kuru, vergi uygulamaları gibi konularda kendi lehlerine olabilecek düzenlemeler gerçekleştirirler. Böylece kaynaklar ödünç verme ve yatırımları gerçekleşme sadece bu kesim tarafından olacağı için yoksul kesime verilecek ödünç fonların azaldığı belirtilmektedir

Yolsuzluk ile yoksulluk arasındaki ilişki Davoodi, Alonso-Terme tarafından yatay kesit verileri kullanılarak değişik ülkeler arasındaki ilişki incelenmiştir. Değişkenler GSMH oranı olarak ekonomik büyüme, ihracatta toplam doğal kaynakların payı, fakir kesimin başlangıç geliri (en fakir % 20), ortaokula kayıt oranı, eğitim eşitsizliği, aktiflerin dağılımı oranı

(Gini katsayısına göre), sosyal harcamalar ve yolsuzluk büyümesi değişkeni şeklinde belirlenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise şu saptamada bulunuluyor;

“Türkiye ile ilgili yapılan analizlerde yolsuzluklar ile kamu gelirleri arasında bir ilişkinin olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle yolsuzluk endekslerinin demokratikleşme arasında gözle görülür bir ilişki bulunmuştur. Buna karşın yolsuzluk endeksleri ile siyasal ve sosyal özgürlükler arasında herhangi anlamlı bir bağlantı bulunmamıştır. Değişkenler arasındaki

Granger nedenselliğine bakıldığında özellikle yolsuzluk değişkeninin kamu açıkları ve kamu gelirlerini etkiler nitelikte Granger nedenselliği taşıdığı görülmektedir. Siyasal ve sosyal özgürlüklerin savunma harcamaları ve okullaşma oranının Granger nedeni olduğu ortaya çıkmaktadır. Burada özgürlüklerle yolsuzluklar arasında direkt bir ilişki bulunmazsa bile, dolaylı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yolsuzlukların kamu gelirlerini ve kamu açıklarını etkilemesi, sosyal harcamaları negatif olarak etkileyecektir. Siyasal ve sosyal özgürlükler genişledikçe bu savunma harcamalarının maliyetinin de düşeceği söylenebilir. Yolsuzluk

endekslerinin demokratikleşmeyi pozitif etkilemesi, yolsuzluk endeksi yükseldikçe, yani yolsuzluk azaldıkça demokratikleşme artacak sonuçta siyasal ve sosyal özgürlüklerin alanı da genişleyecektir.”

Çöken kuleler ve küresel ekonomi

ABD'ye yapılan terörist saldırıların ardından ekonomi otoriteleri küresel ekonomideki yavaşlamanın hızlanacağına kesin gözüyle bakıyorlar. Şimdilik ülkeler faiz oranlarını indirerek piyasalara likidite sağlama politikasına ağırlık veriyorlar.

Dünya üzerinde küresel bir ekonomik durgunluk ortamında gerçekleşen saldırı, ABD'nin öntümüzdeki günlerde netleşecek tavır ve uygulamalarıyla dünya ekonomisine nasıl bir etki yapacağını ortaya koyacak. Tüm ekonomik birimler gelişmelerin boyutuna göre tavır alma noktasında, şu andaki pozisyonlarını koruyorlar.

Piyasa tepkileri

Gelişmelerle birlikte, INF Barings Yatırım Bankası raporuna göre piyasa tepkilerinin şu şekilde oluşması bekleniyor; nakit paranın ve kısa dönemli hazine bonolarının tercih edilmesi, risk taşıyan varlıklarla hisse senetlerinin elden çıkarılması, ödeme sistemlerinde sorunlar çıkması, doların baskı altına girmesi, yen'in değerinin artması, petrol, altın ve diğer değerli madenlerin değerinin artması ve savunma, petrol inşaat hisseleri artarken, sigorta, ulaşım ve finans hisselerinin düşmesi.

Rapora göre bu gelişmeler sonrası beklenen tepkiler ise; ekonomik faaliyetlerin azalması ABD'deki iş çevreleri ve tüketicilerin güve-

ninin ciddi anlamda sarsılması, yükselen petrol fiyatlarının faaliyetlere durgunluk getirmesiyle enflasyonun artması, dünya çapında ticaret ve seyahatlerin hacminin daralması, sermaye harcamalarının azalması ve hükümet harcamalarının artması.

Gelişmekte olan piyasalar

Ekonomistlere göre olası bir savaşın boyutlarının genişlemesi en çok gelişmekte olan ekonomileri etkileyecek. Avrupa Birliği yüzde ikilik büyüme hedefinin gelişmeler sonrası çok iyimser bir tahmin olduğunu vurgulayarak bunun tar-

Askeri harcamalar							
Sıralama 2000 (1999)	Ülke	1995	1996	1997	1998	1999	2000
1 (1)	Amerika	298.2	282	280.6	274.3	275	280.6
2 (7)	Rusya	43.4	39.5	42.2	30.6	37.9	43.9
3 (7)	Fransa	42	41	41.2	40	40.4	40.4
4 (2)	Japonya	36.8	37.5	37.7	37.7	37.7	37.8
5 (5)	İngiltere	38.8	39.5	37	37.2	36.8	36.3
5'ler							439
6 (4)	Almanya	35	34.3	33.1	33.1	33.8	33
7 (6)	İtalya	19.7	21.7	22.8	23.5	24.4	23.8
8 (8)	Çin	13.9	15.3	16.6	19.0	21.1	23.0
9 (10)	Suudi Ar.	13.3	13.3	17.5	20.8	18.7	19.1
10 (11)	Brezilya	11	9.5	11.6	11	10.1	14.9
10'lar							552.8
11 (12)	Hindistan	8.3	8.6	9.3	9.4	10.7	12.3
12 (13)	Türkiye	7.2	8	8.4	8.8	9.7	10.5
13 (9)	G.Kore	9.3	9.8	10.1	9.7	9.7	10
14 (-)	İsrail	7.5	8	8.1	8.5	8.5	8.9
15 (15)	İspanya	7.8	7.6	7.7	7.5	7.7	8
15'ler							602.5
Dünya Toplam		742	723	734	720	733	756

Kaynak: Source: SIPRI Yearbook 2001

tıslanabilir bir noktaya geldiğini açıkladı.

Bu açıklama bir anlamda Türkiye'yi de önemli oranda etkiliyor. İhracatının önemli bir bölümünü AB ile gerçekleştiren Türkiye bu gelişmeden olumsuz etkilenecek. Krizle boğuşan ekonomi olası gelişmeler sonucu petrol fiyatlarının tırmanması, duğunluğun artması ve finans piyasalarından kredi bulunması Türkiye'deki krizi daha da derinleştirebilecek.

Deutsche Bank raporuna göre ise gelişme beklentileri şöyle;

Avrupa

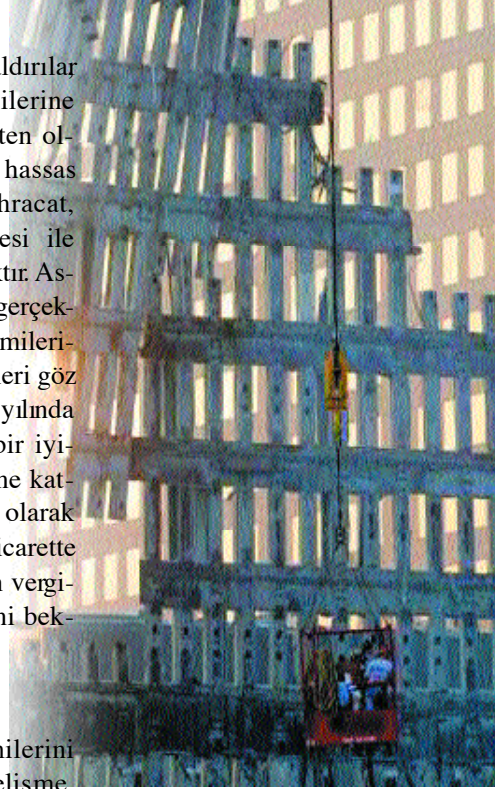
Euro bölgesi ekonomisi zaten yavaşlamaktaydı ve ABD'de bir resesyonun yaşanması önemli sorunları ve düzelmenin ertelenmesine yol açacaktır. Terörist saldırılar nedeniyle güven azalacak, emek piyasası ise tahmin edilenden daha fazla yara alacaktır. Ancak, düşük enflasyon, gelir büyümesini destekleyecektir. Talebin diğer unsurlarındaki düşüşü engellemek için kamu harcamalarında biraz artış görülebileceğini söyleyebiliriz. Ana riskler, yüksek petrol fiyatı ve Euro'nun ani değer kazanmasıdır. Bu senaryoya göre büyümenin hızı kesilecek ve sonunda resesyona girilecek gibi görünmektedir.

Asya

ABD'nin maruz kaldığı saldırılar en açık Asya ekonomilerine önemli etki yapacaktır. Zaten oldukça zayıf olan iç talep, hassas bankacılık sistemi ve ihracat, ABD'nin resesyona girmesi ile birlikte, daha da zorlanacaktır. Asya'nın büyüme öngörülleri gerçekleştirmeyecektir. Asya ekonomilerinin ABD ile olan sıkı ilişkileri göz önüne alındığında, 2002 yılında Görülecek olan ABD'de bir iyileşme, bölgenin büyümesine katkıda bulunacaktır. Göreceli olarak kapalı Çin ekonomisinde ticarete bir daralmayı önlemek için vergisel teşviklerin getirileceğini bekliyoruz.

Latin Amerika

Latin Amerika ekonomilerini bekleyen iki olumsuz gelişme, genel talepte ve sınır ötesi sermaye akımlarındaki düşüş olacaktır. Brezilya'da var olan siyasi olumsuzluklara eklenen Arjantin'deki krizin ülkeyi etkileme ihtimali, bölgeyi olumsuz etkilemektedir. Petrol fiyatlarının yükselmesi Meksika, Ekvator ve az da olsa Arjantin gibi ülkelere yarayacaktır. Geopolitik anlamda, ABD'nin bu bölgede siyasi ve ekonomik istikrarın sürdürülmesinde çıkarının arttığı gözükmektedir.

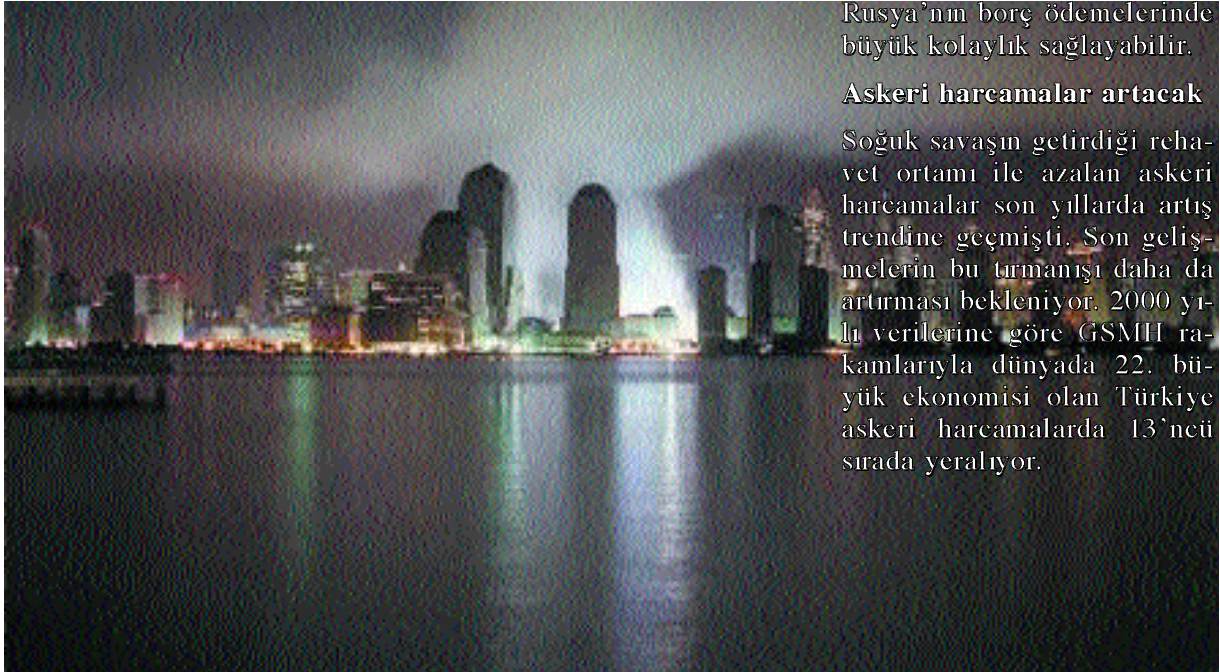

Gelişmekte olan avrupa ülkeleri (Emerging Europe)

Gelişmekte olan Avrupa ülkelerinin, ABD'de olan olayların ekonomik etkilerini, diğer gelişmekte olan ülkelere daha iyi kontrol edebileceklerini düşünüyoruz. Petrol fiyatlarının artması durumunda Rusya'nın önemli bir petrol ihracatçısı olduğu göz önüne alındığında, gelişmekte olan Avrupa ülkeleri içinde en güçlü durumda olan Rusya'dır. Bu, Rusya'nın borç ödemelerinde büyük kolaylık sağlayabilir.

Askeri harcamalar artacak

Soğuk savaşın getirdiği rahat ortamı ile azalan askeri harcamalar son yıllarda artış trendine geçmişti. Son gelişmelerin bu tırmanışı daha da artırması bekleniyor. 2000 yılı verilerine göre GSMH rakamlarıyla dünyada 22. büyük ekonomisi olan Türkiye askeri harcamalarda 13'ncü sırada yer alıyor.

Batık kredilerde hızlı tırmanış

Ekonomik krizin ardından kredi geri dönüşlerinde yaşanan soranların etkisiyle hızla büyüyen batık krediler, 7 katrilyon lirayı da geçti. Batık kredilerin sistemdeki payı yüzde 20'lik bir büyüklük oluşturdu.

Bankaların tasfiye olunacak alacakları yılın ilk sekiz ayında yüzde 126 oranında artarak 3 katrilyon 930.8 trilyon liralık büyüme gösterdi. Bu artışın etkisiyle batık kredilerin tutarı Ağustos ayı sonunda 7 katrilyon 51.9 trilyon liraya kadar yükseldi. Batık krediler, 2000 yılı sonunda 3 katrilyon 121.2 trilyon lira düzeyinde bulunuyordu.

Batık kredilerin tüm krediler içindeki payı da Ağustos ayı itibariyle yüzde 20'ye kadar tırmandı. Kriz öncesinde batık krediler sistemde yüzde 10.8'lik bir paya sahip bulunuyordu.

Kredi hacmi

İlk sekiz aylık dönemde bankaların toplam kredilerinde ise 6 katrilyon 355 trilyon liralık büyüme yaşandı. Bu artışla birlikte kredi stoku yılbaşındaki 27 katrilyon 775.1 trilyonluk düzeyinden 31 Ağustos'ta 34 katrilyon 130 trilyon liraya yükseldi.

Stokta en büyük paya sahip olan mevduat bankalarının kredileri 4

katrilyon 355 trilyon lira artarak 34 katrilyon 130 trilyon liraya çıktı. Özel mevduat bankalarının kredileri 4 katrilyon 945.1 trilyonluk artışla 21 katrilyon 350.1 trilyona, yabancı bankaların kredileri 658.2 trilyonluk artışla 1 katrilyon 519 trilyona ulaşırken, kamu bankalarının kredileri 18.9 trilyon lira azalarak 7 katrilyon 802.8 trilyona indi.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri ilk sekiz ayda 1 katrilyon 119.8 trilyon, Merkez Bankası'nın doğrudan kredileri de 251.8 trilyon lira büyüdü. Böylece kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri ağustos sonunda 2 katrilyon 704.2 trilyon, Banka'nın doğrudan

kredileri 753.5 trilyon lira düzeyinde gerçekleşti.

Bankalar, reel sektöre açtıkları ticari kredilerin yanısıra tüketicilere kullandırdıkları kredilerde de sorun yaşamaya başladı. Bankaların, tahsil edemedikleri için tasfiye kapsamına aldıkları tüketici kredilerinin tutarı, ilk sekiz ayda yüzde 90 büyüyerek 350 trilyon liraya yaklaştı.

Bankaların büyük bölümünü maaş ve ücretle çalışanların oluşturduğu tüketicilere kullandırdıkları krediler, faiz oranlarındaki artış ve iç talepteki daralma nedeniyle bu yılın ilk sekiz ayında yüzde 39'luk düşüş gösterdi. Böylece, 2000 yılı

Mevduat Bankaları Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları (MilyarTL)			
	31.08.2001	24.08.2001	26.12.2000
Tüketici kredileri	2.834.091	2.854.090	4.618.906
- Konut	510.429	513.436	637.991
- Otomobil	1.446.996	1.461.294	2.400.652
- Diğer	876.666	879.360	1.580.263
Kredi Kartları	2.423.961	2.345.369	2.076.437
- Türk Lirası	2.396.847	2.318.680	2.059.314
- Yabancı Para	27.114	26.689	17.123
Toplam	5.258.052	5.199.459	6.695.34

sonunda 4 katrilyon 618.9 trilyon lira düzeyinde bulunan tüketici kredileri, Ağustos ayı sonunda 2 katrilyon 834.1 trilyon liraya indi.

Tüketici kredilerinde yaşanan gerilemeye karşın, bankaların “**batık**” duruma gelen tüketici kredilerinin krizin etkisiyle hızla arttığı belirlendi. Bankaların, geçen yıl sonunda 182.3 trilyon lira düzeyinde bulunan zamanında tahsil edemedikleri için “tasfiye edilecek krediler” hesabında izlemeye aldıkları tüketici kredileri, ilk sekiz ayda yüzde 87 artarak 340.8 trilyon liraya kadar çıktı. Bunda, tüketici kredisi müşterilerinin ekonomik krizin ardından ödeme güçlerinin azalmasının etkili olduğu belirtiliyor. Enflasyonun etkisiyle ücretlerde yaşanan erozyonun da bu gelişmede önemli bir rol oynadığı kaydediliyor

Batık durumdaki tüketici kredilerinin sistemdeki payı hızla büyüdü. Tasfiye kapsamındaki tüketici kredilerinin, tüketici kredileri ve kredi kartlarıyla kullanılan krediler toplamı içindeki payı, geçen yılın sonundaki yüzde 2.7’lik düzeyinden Ağustos sonunda yüzde 6.5’e kadar çıktı.

Kredi kartı borçları artıyor

Tüketici kredisi kullanımındaki gerilemeye rağmen kredi kartı kredilerinde artış sürüyor. Bankaların kredi kartlarıyla kullandıkları kredilerin tutarı, Ocak-Ağustos döneminde yüzde 17 artarak 2 katrilyon 424 trilyon liraya yükseldi. Kredi kartıyla kullanılan krediler, geçen yıl sonunda 2 katrilyon 76.4 trilyon lira düzeyinde bulunuyordu.

Mevduat sekiz ayda yüzde 60 büyüdü

Bankalardaki toplam mevduat, yılın ilk sekiz aylık döneminde yüz-

de 60’ın üzerinde büyüme gösterdi. Büyük ölçüde yabancı para mevduatlardan kaynaklanan bu artışın etkisiyle toplam mevduatlar Ağustos sonunda 92 katrilyon liraya yaklaştı.

Ocak- ağustos döneminde bankalardaki toplam mevduat 35 katrilyon 550.4 trilyon lira genişledi. Bu artışın etkisiyle toplam mevduat 91 katrilyon 843.7 trilyon liraya yükseldi. Mevduat, 2000 yılı sonunda 56 katrilyon 293.4 trilyon lira düzeyinde bulunuyordu.

Yabancı para mevduatlarındaki artış etkili

Mevduatta gözlenen artışta, büyük ölçüde yabancı para mevduatlarında yaşanan büyüme etkili oldu. Döviz cinsinden mevduatlar ilk sekiz ayda 28 katrilyon 251.4 trilyon lira artarak 53 katrilyon 626.6 trilyon liraya çıktı. Bu artışta ise Şubat’ta yaşanan devalüasyonun ardından dövizin TL karşılığında meydana gelen hızlı artış önemli bir rol oynadı.

TL mevduatlar

Ocak-Ağustos döneminde TL mevduatlar da 7 katrilyon 298.9 trilyon lira artarak 38 katrilyon 217.1 trilyon liraya çıktı. Yurtiçi yerleşiklerin TL mevduatı 7 katrilyon 251.9 trilyonluk artışla 38 katrilyon 106.2 trilyona, yurtdış yerleşiklerin mevduatı da 47 trilyonluk artışla 110.9 trilyona yükseldi. Anılan dönemde, mevduat kalemler arasında en hızlı artış en büyük kalem olan tasarruf mevduatında yaşandı. Vadeli tasarruf mevduatı 5 katrilyon 787.1 trilyonluk artışla 26 katrilyon 798.8 trilyona, vadesiz tasarruf mevduatı 1 katrilyon 680.6 trilyonluk artışla 4 katrilyon 620.2 trilyona, resmi mevduat 73.3 trilyonluk artışla 1 katrilyon 330.2 trilyona ulaşırken, ticari mevduat 289.1 trilyon lira azalarak 5 katrilyon 357.1 trilyona indi.

Bankalararası mevduat da sekiz aylık dönemde 3 katrilyon 670.6 trilyon liralık gerileme göstererek 4 katrilyon 625.1 trilyon lira düzeyinde oluştu.

Tasfiye Olunacak Krediler (Milyar TL)

	31.08.2001	24.08.2001	26.12.2000
- Türk Lirası	6.316.137	5.904.820	2.795.129
Kamu Mev.	1.729.440	1.693.662	762.908
Özel Mev.	4.424.716	4.057.520	1.966.447
Yabancı Mev.	64.370	58.872	25.710
Kalkınma ve Yat.	97.611	94.766	40.064
- Yabancı Para	735.811	868.478	326.063
Kamu Mev.	380.113	380.365	220.485
Özel Mev.	311.876	444.665	90.467
Yabancı Mev.	17.780	13.473	1.998
Kalkınma ve Yat.	29.042	29.975	13.113
Toplam	7.051.948	6.773.298	3.121.192

TÜRMOB Ekonomik Raporu yayınlandı

TÜRMOB tarafından her yıl düzenli olarak hazırlanan Ekonomik Rapor kitabı yayınlandı. 1995 yılından bu yana düzenli olarak yapılan çalışmada Dünya ekonomisi, Türkiye ekonomisi, Türk vergi sistemine ilişkin gelişme ve öneriler ayrıntılı bir şekilde yer alıyor

Dünya Ekonomisi

Dünya ekonomisi ana başlığı altında gelişmeler değerlendirilerek, son ekonomik durum hakkında bilgi veriliyor. OECD ve çeşitli ekonomik birimlerin verilerinden yararlanılarak yaşanan küresel durgunluğun boyutları ve projeksiyonu ortaya koyuluyor. Bu bölümde ülke kategorileri itibarıyla ekonomik gelişmelerde değerlendiriliyor.

Türkiye Ekonomisi

Türkiye’de genel ekonomik duruma ilişkin tüm temel göstergeler ayrıntılı bir şekilde değerlendiriliyor. Çalışmada kamu finansmanı ile ilgili bölümde kamu maliyesinde yaşanan sorunlar ve faiz sarmalının yarattığı sorunlarla beraber vergi gelirlerinde reel anlamda yaşanan gerilemenin kamu finansmanını daha da büyük bir çıkmaza sürüklediği vurgulanıyor.

Türk Vergi Sistemi

Raporda Türk vergi sistemi şöyle değerlendirildi; “Vergi sisteminin, vergi mükellefleri üzerindeki mevcut vergi yükünü daha da arttırmayacak biçimde ancak kayıt dışı ekonominin boyutlarını daraltacak, vergi adaleti sağlayacak ve düşük gelir grupları üzerindeki dolaylı vergi yükünü hafifletecek bir şekilde, vergi idaresinin iyileştirilmesi ile birlikte ele alınıp, reforma tabi tutulması gereğine inanmaktadır. Kalıcı bir vergi reformunun hangi temelle-re oturması gerektiği, servet be-

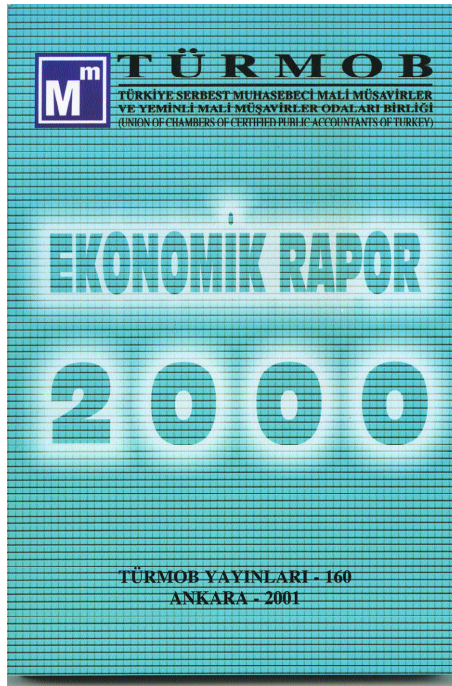
yanı sistemine işlerlik kazandırılması ihtiyacı ve kayıt dışı ekonomi ile mücadelenin kaçınılmazlığı TÜRMOB tarafından her platformda dile getirilmektedir.

Bu güne kadar, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programında ve Standby Anlaşmasında öngörülen tüm önlemlerin alınmasına, tüm düzenlemelerin yapılmasına rağmen içinde bulunulan ekonomik durum olumlu bir görüntü vermediği gibi ileriye ait düzelme belirtileri de yetersizdir. Dolayısıyla özellikle piyasaları canlandırmaya ve istihdam hacmindeki daralmayı durdurmaya yönelik olarak, belirli bazı alanlarda Programın revizyonuna gidilmesinde gereklilik görülmektedir.

Bu kapsamda;

- Dalgalı kur politikası terk edilerek, denetimli kur politikasına geçilmeli,
- Ekonomiyi canlandırmak için geçici bir süre vergi oranları düşürülmeli
- Yatırıma dönük kamu harcamaları artırılmalıdır

TÜRMOB katılımcı bir anlayışla çağdaş bir vergi sisteminin oluşturulması, vergi idaresi ve denetiminin etkinleştirilmesi taleplerini ısrarla sürdürmektedir” görüşleri yer aldı.

UNCTAD; Doğrudan Yabancı Yatırım İnişe geçecek

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü (UNCTAD) tarafından yayınlanan “Dünya Yatırım Raporu 2001”; Doğrudan Yabancı Yatırım (DDY) hareketlerinin coğrafi dağılımının tespiti çalışmaları sonucunda, geçmiş yıllara kıyasla giderek daha çok ülkeye ulaşmakta olduğunu açıkladı. Yılda ortalama olarak 1 milyar doların üstünde yatırım alan ülkelerin sayısı 1980’lerin ortasında 17 iken (bu ülkelerin 6’sı gelişmekte olan ülkelerdi), bu sayı 90’lı yılların sonunda 51’e yükselmişti. (Bunların 23 tanesi gelişmekte olan ülkedir). Yatırımcı ülkeler değerlendirilmeye alındığında ise; 80’li yılların ortalarındaki 13 ülkeye (sadece bir tanesi gelişmekte olan ülkeler kategorisindedir) nazaran, 1990 yılı sonunda 33 ülke (bunlardan 11’i gelişmekte olan ülke statüsündedir) 1 milyar doların üzerinde yatırım gerçekleştirmiştir.

Ancak yaygınlaşma eğilimine karşın DYY’ın dağılımı düzenli değildir. Dünyanın en çok yabancı yatırım alan 30 ülkesi, DYY toplamının % 95’ini ve hisse senetlerinin % 90’ını çekmektedir. En çok yatırım yapan ilk 30 ülke - genelde sanayileşmiş ekonomi-

ler, ise DYY çıkış hareketinin ve hisse senetlerinin % 99’unu oluşturmaktadır.

Kısmen DYY’ın değişim gösteren endüstriyel yapısına karşılık olarak, uluslararası üretimin bölgesel özellikleri de ülkelere ve endüstrilere bağlı olarak farklılık sergilemekte ve zaman içerisinde değişmektedir. Son 10 yılda, uluslararası alanda hizmet sektörü daha fazla önem kazanmıştır. Müşteriye olan yakınlığın önemli olduğu pek çok hizmet endüstrisinde ve bazı üretim endüstrilerinde DYY göreceli olarak daha geniş bir yayılma eğilimi göstermektedir. Endüstride kullanılan teknoloji seviyesi yükseldikçe yoğunlaşma seviyesi de o oranda yükselmektedir. Bu kapsamda, haritalama çalışmaları DYY’ın en çok biyoteknolojide yoğunlaştığını yarı-iletkenler, televizyon ve radyo alıcıları, otomobillerin ikinci sırada geldiğini göstermektedir. Yiyecek ve içecek endüstrileri nispeten daha eşit hacimli bir dağılım sergilemektedir.

Fonksiyonel seviyede, tasarım, ARGE ve finansman yönetimi gibi kritik kurumsal fonksiyonlar bile günümüzde maliyet, verimlilik ve esneklik optimizasyonu

amacıyla, giderek artan bir hızla uluslararası özellikler kazanmaktadır. Endüstrileşmenin zayıf olduğu bölgelere montaj ve paketleme gibi nispeten basit görevler verilirken, daha fazla yetkin işgücü ve teknoloji yoğun fonksiyonlar endüstriyel olarak gelişmiş bölgelere aktarılmıştır.

Rapor, uluslararası şirketlerin yaygınlaşmalarının ve hareketlilik kazanmalarının yerel koşulların önem kazanmasına neden olduğuna işaret etmektedir. Hareketli DYY ancak uygun ve verimli şartların olduğu yerlerde kalıyor. Yer seçimi, ev sahibi ülkelerin teknolojiyi verimli ve esnek bir biçimde kullanabilecek, birbirini tamamlayan yetkin işgücü, bölgesel alt yapı, tedarikçiler ve kurumları sağlaması koşullarına bağlı olmaktadır. Sanayi bölgeleri, özellikle de teknoloji-yoğun faaliyetleri ile ülke ekonomilerinde giderek artan bir rol oynamaktadır. Uluslararası Şirketlerin, yeni rekabet unsurları yaratabilme arayışlarında, global ortamda teknoloji ve yetkin işgücü gibi “yaratılmış değer”leri aramaktadır.

DYY çekebilmek için sanayi bölgelerini kullanmak ve güçlendirmek, yatırım teşvik politikala-

GELİŞMEKTE OLAN 30 ÜLKENİN VERİLERİ

Ülkeler	Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi (Milyar ABD Doları)			2000 Nüfusu (Milyon)	Kişi Başına Yabancı Sermaye Miktarı (2000/\$)	Kişi Başına Milli Gelir (1999/\$)
	Toplamı	1999	2000			
1- Çin/Hng Kong	485,654	64,90	10,5220	1285,1	82	909
2- Brezilya	137,091	31,362	33,547	170,2	197	4,350
3- Meksika	109,384	11,915	13,162	99,0	133	4,440
4- Arjantin	80,464	24,147	11,152	37,1	301	7,550
5- Malezya	55,183	3,532	5,542	22,2	250	3,390
6- Polonya	41,428	7,270	10,000	38,7	258	4,070
7- Güney Kore	38,355	10,598	10,186	46,9	217	8,490
8- Şili	37,661	9,221	3,674	15,2	242	4,630
9- Tayland	30,617	3,562	2,448	61,5	40	2,010
10- Venezuela	24,888	3,187	4,110	24,2	170	3,680
11- Rusya ***	22,457	3,309	2,704	146,9	18	2,250
12- Macaristan	21,750	1,944	1,957	10,1	194	4,640
13- Çek Cum.	20,490	6,324	4,595	10,3	446	5,020
14- Vietnam	17,911	1,991	2,081	80,0	26	370
15- Hindistan	17,795	2,154	2,315	1014,1	2,3	440
16- Endonezya	16,710	-2,745	-4,550	212,2	-21	600
17- Peru	15,430	1,969	556	25,6	22	2,130
18- Kolombiya	14,941	4,002	273	42,4	6	2,170
19- Nijerya	14,653	1,005	1,000	111,5	9	260
20- Filipinler	13,480	737	1,489	76,1	20	1,050
21- Mısır	9,947	1,065	1,235	68,5	18	1,380
22- Kazakistan ***	9,441	1,587	1,249	16,2	77	1,250
23- Türkiye	9,365	783	982	66,6	15	2,900
24- Güney Afrika	9,176	1,502	877	40,5	22	3,170
25- Angola	7,740	2,471	1,800	12,9	140	270
26- Romanya **	6,530	1,041	998	22,3	45	1,470
27- Pakistan (x)	5,520	531	308	156,6	2	470
28- Bahreyn	5,358	448	500	062	806	7,640
29- Fas	5,260	847	201	28,4	7	1,190
30- Trinidad ve Tob.	5,191	643	662	1,3	509	4,750

Not: (**) 1991-2000, (***) 1992,2000 Yılları toplamı, (x) Pakistan'ın nüfusu Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu rakamları baz alınarak hesaplanmıştır Dünya Bankası verilerinden yapılan hesaplama göre ülkenin 2000 nüfusu 138 milyondur.

rının birinci ve ikinci aşamalarının ötesinde yeni yaklaşımlar gerekmektedir. İlk aşamada ülkeler DYY mevzuatlarını liberalize etmekte ve piyasa dostu politikaları benimsemektedir. İkinci aşamada hükümetler ileri bir adım daha atarak ülke şartlarını ortaya koymakta ve aktif olarak DYY arayışına geçmektedir. Bu yaklaşım, ulusal yatırım teşvik ajanslarının kurulmasına yol açar.

Üçüncü yatırım teşvik aşaması ülkenin gelişme öncelikleri doğrultusunda yabancı yatırımcıları firma ve endüstri bazında belirleyerek, ihtiyaç duyacakları sanayi bölgesi ve uygulama gibi belirli bölgesel ihtiyaçlarının sağlanmasını amaçlar Bu tür bir yatırım teşvik sisteminin kritik unsuru, spesifik faaliyetlerdeki potansiyel yatırımcılara ihtiyaç duyabilecekleri bölgeleri geliştirmek ve pazarlamaktır. Ancak, böylesine hedefe yönelik bir yaklaşım, özellikle de bölge markaları oluşturmak zordur, uzun zaman gerektirir ve hayli karmaşık kurumsal becerileri gerektirir. Her şeye karşın, üçüncü aşama teşvik yaklaşımı sayıları hızla çoğalan bölgesel ve hatta bedeliyelere bağlı yatırım ajanslarıyla uyumlu mada yaygınlaşmaktadır.

Doğrudan Yabancı Yatırım'da 2000 yılında % 18'lik bir yükselme göstererek 1.3 trilyon USD'lik rekor seviyeye ulaşan global girişim Birleşmiş Milletler Ticaret Kalkınma Örgütü'nde (UNCTAD) yayımlanan Dünya Yatırım Raporu'na göre bu yıl düşmesi bekleniyor.

Geçen yıl meydana gelen büyüme ve bu yıl gerçekleşmesi beklenen düşüşün arkasındaki ana neden tüm dünyada Doğrudan Yabancı Yatırım'ın büyük bir bölümünü oluşturan sınırötesi şirket birleş-

meleri ve satınalmaları olarak gösterildi. Ancak, geçen yıl ulaşılan doruk seviyenin ardından -sınırlı şirket birleşmeleri ve satınalmaları 1999 yılındaki seviye ye oranla % 50 yükselerek 2000 yılında 1.1 trilyon USD'ye ulaşmıştı. Bu seviyenin düşüş trendinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu da ekonomik büyümedeki genel yavaşlama ile bağlantılı olduğu saptanmasında bulunuldu.

Doğrudan Yabancı Yatırım'daki hızlı genişleme dünya ekonomisinde uluslararası üretimin rolünü büyütürken Dünya Yatırım Raporu 2001'e göre bu yatırımları 'uluslararası ekonomik engetrasyonda temel kuvvet' halinde getirmekteydi. Dünya üzerinde Doğrudan Yabancı Yatırım sürükleyen 63.000 çokuluslu şirket ve bunların diğer ülkelerdeki 800.000 dış temsilcilikleri de ticaret modellerini giderek daha çok etkileyerek bütün dünya ticaretinin yaklaşık üçte ikisine tekabül ediyor. Ancak, hem Doğrudan Yabancı Yatırım hem de ticaret, bölgeler içerisinde ve komşu bölgelerde yoğunlaşmış olup her bölge içeri-

sinde ticaret bağlantıları Doğrudan Yabancı Yatırım bağlantılarından daha kuvvetli olduğu saptandı.

Türkiye'nin Durumu

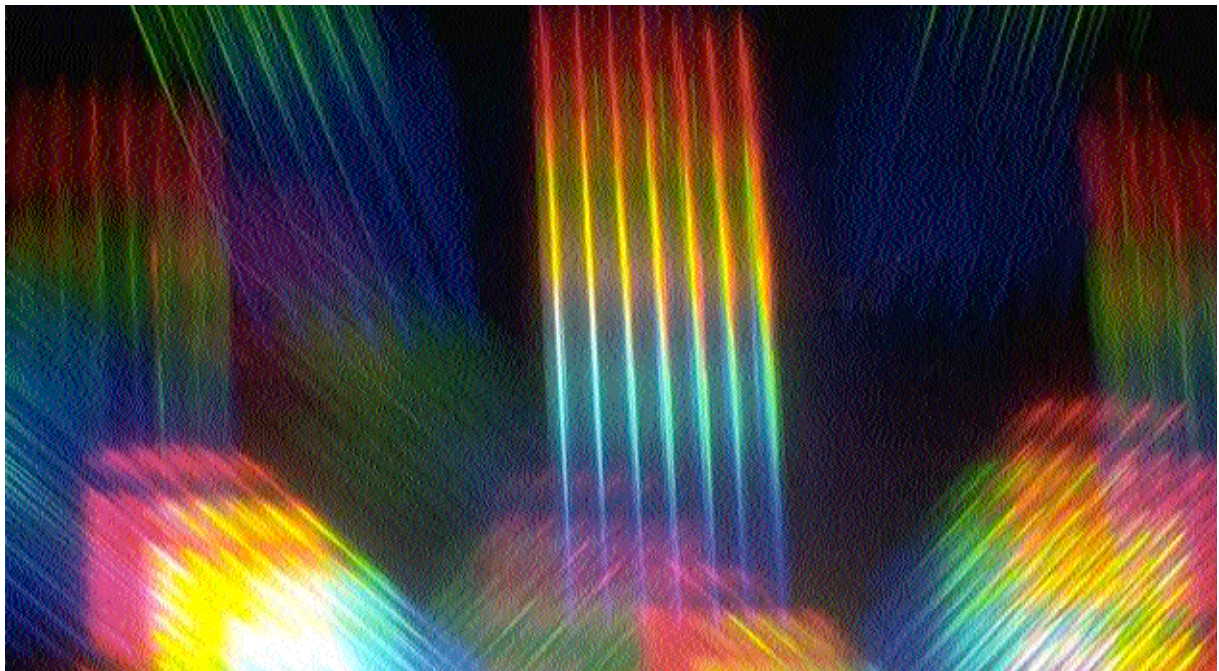
Son 12 yılda (1989-2000 dönemi) Çin 328 milyar 814 milyon, 1997'de İngiltere'den alınarak kendisine bağlanan Hong Kong ile birlikte 485 milyar 654 milyon dolar, Brezilya 137 milyar 91 milyon, Meksika 109 milyar 384 milyon, Arjantin 80 milyar 464 milyon dolar doğrudan yabancı sermaye çekerken, Türkiye 9 milyar 365 milyon dolarda kaldı.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Örgütü'nün (UNCTAD) 2001 Dünya Yatırım Raporu verilerinden, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası rakamları da kullanılarak yapılan hesaplamalara göre, Türkiye, son 12 yılda çekilen toplam yabancı sermayede Malezya (55,2 milyar dolar), Polonya (41,4 milyar dolar), Şili (37,7 milyar dolar), Tayland (30,6 milyar dolar) gibi ülkelerin de oldukça gerisinde kaldı.

Türkiye, son 12 yılda, yıllık ortalama 150 milyon dolardan fazla doğrudan yabancı sermaye çeken 52 gelişmekte olan ülke içinde, Kazakistan'ın ardından 23'üncü olabildi.

Türkiye yabancı sermayede kişi başına 15 dolarda kalırken, 1,3 milyara yakın nüfusu olan Çin 82 dolarlık, Türkiye ile benzer ekonomik koşulları taşıyan 170 milyonluk Brezilya 197 dolarlık, 99 milyonluk Meksika 133 dolarlık, 37 milyonluk Arjantin 301 dolarlık, 38,7 milyonluk Polonya 258 dolarlık, 10,3 milyonluk Çek Cumhuriyeti 446 dolarlık, 270 dolar milli geliri olan Angola 140 dolarlık, Bulgaristan 122 dolarlık, Azerbaycan 115 dolarlık yabancı sermaye çekti.

Bu rakamlar da 2000 yılında sadece 982 milyon dolar yabancı sermaye girişi olan Türkiye'nin bunun en az 9-10 katını, 9-10 milyar doları rahatlıkla çekebileceğini gösteriyor.

Yıllık enflasyon yüzde 75

Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 5,4, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 62,9, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 74,7 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 49,7 artış gerçekleştirdi.

Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 5,9, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 47,7, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 61,8 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 47,8 artış gerçekleşti.

Sektörler itibarıyla tarım, ormancılık ve balıkçılık sektöründe yüzde 5,1, madencilik ve taşocakçılığı sektöründe yüzde 9,7, imalat sanayii sektöründe yüzde 5,3, elektrik, gaz ve su sektöründe ise yüzde 5,4 oranında artış gerçekleşti.

Bir önceki yılın aynı ayına göre toptan eşya fiyatında sektörler itibarıyla elektrik, gaz ve su sektöründe yüzde 111,9 artış gerçekleşti. Ana harcama grupları itibarıyla en yüksek artış bir önceki aya göre yüzde 2 ile gıda, içki ve tütün grubunda yaşandı.

TEFE	EYLÜL 2001	EYLÜL 2000
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	5,4	2,3
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	62,9	20,93,7
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	74,7	43,9
(01.10.2000-30.09.2001) - (01.10.1999-30.09.2000) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	49,7	57,5

TÜFE	EYLÜL 2001	EYLÜL 2000
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	5,9	3,1
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	47,7	26,9
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	61,8	49,0
(01.10.2000-30.09.2001) - (01.10.1999-30.09.2000) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	47,8	61,6

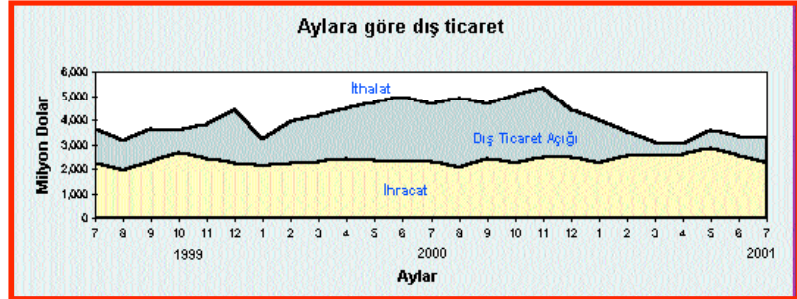
2001		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	2,3	2,6	10,1	14,4	6,3	2,9	3,3	3,5	5,4			
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,3	5,0	15,6	32,2	40,5	44,5	49,3	54,6	62,9			
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	2,5	1,8	6,1	10,3	5,1	3,1	2,4	2,9	5,9			
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,5	4,4	10,7	22,1	28,3	32,3	35,5	39,5	47,7			

İhracat durdu

2001 yılı Temmuz ayında geçen yılın aynı ayına göre ihracat yüzde 1.3, ithalat ise yüzde 30.5 oranında azaldı. Aynı dönemde dış ticaret açığı yüzde 58.5 oranında azalarak 2,389 milyon dolardan 992 milyon dolara geriledi. 2000 yılı Temmuz ayında yüzde 48.9 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2001 yılı Temmuz ayında yüzde 69.5 olarak gerçekleşti.

2001 Ocak-Temmuz döneminde; 2000 yılının aynı dönemine göre ihracat yüzde 9.2 artarak 17,571 milyon dolar, ithalat yüzde 21.6 azalarak 23,642 milyon dolar olarak gerçekleşti. 2000 Ocak-Temmuz döneminde 14,062 milyon dolar olan dış ticaret açığı, 2001 yılı Ocak-Temmuz döneminde yüzde 56.8 oranında azalarak 6,071 milyon dolar olarak gerçekleşti. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 2000 yılının ilk yedi aylık döneminde yüzde 53.4 iken, 2001 yılının aynı döneminde yüzde 74.3'e yükseldi.

2001 yılı Temmuz ayında 2000 yılının aynı ayına göre; imalat sanayii ürünleri ihracatı yüzde 3.6 düşerken, tarım ve ormancılık ürünleri ihracatı yüzde 66.0, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ihracatı yüzde 1.4 oranında artış gösterdi. Aynı dönemde; sermaye malları ithalatı yüzde 35.2, ara malları ithalatı yüzde 26.8, tüketim malları ithalatı ise yüzde 44.5 oranında azaldı.

2001 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD üyesi ülkelere yapılan toplam ihracat yüzde 4.3, Türkiye Serbest Bölgelerine yapılan ihracat yüzde 25.5 oranında azaldı, OECD üyesi olmayan ülkelere yapılan ihracat ise yüzde 9.8 oranında arttı. Aynı dönemde Avrupa Birliği ülkelerine yüzde 1.7, Diğer OECD ülkelerine yüzde 12.0, EFTA ülkelerine ise yüzde 21.4 daha az ihracat yapıldı. Temmuz ayında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Bağımsız Devletler Topluluğu, İslam Konferansı Teşkilatı üyesi ülkelere yapılan ihracat artarken; Türk Cumhuriyetleri ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'na üye ülke gruplarına yapılan toplam ihracatta azalma görüldü.

2001 yılı Temmuz ayı ihracatının yüzde 67.8'i OECD ülkelerine, yüzde 29.6'sı OECD üyesi olmayan ülkelere ve yüzde 2.6'sı Türkiye Serbest Bölgelerine yapıldı. AB ülkelerinin ihracatımız içerisindeki

payı 2000 Temmuz ayında yüzde 52.8 iken, 2001 yılı Temmuz ayında yüzde 52.6 olarak gerçekleşti. 2001 yılı Temmuz ayı ihracatı içerisinde OECD üyesi olmayan Avrupa ülkelerinin payı yüzde 7.6, Orta Doğu ülkelerinin payı yüzde 10.6, Afrika ülkelerinin payı ise yüzde 4.5 olarak gerçekleşti.

2001 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD üyesi ülkelere yapılan toplam ithalat yüzde 31.1 azalırken; Avrupa Birliği ülkelerinden yüzde 37.9, EFTA ülkelerinden yüzde 28.5, Diğer OECD ülkelerinden yüzde 7.2 oranında daha az ithalat yapıldı. Ayrıca; Karadeniz Ekonomik İşbirliği, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam Konferansı üyesi ülkeler, Türk Cumhuriyetleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkelere yapılan ithalatta azalış görüldü.

	Temmuz			Ocak-Temmuz		
	2000	2001	Değişim %	2000	2001	Değişim %
İhracat (000 \$)	2,288,328	2,258,745	-1.3	16,094,350	17,571,301	9.2
İthalat (000 \$)	4,677,509	3,250,673	-30.5	30,156,161	23,642,097	-21.6
Dış Ticaret Açığı (000 \$)	-2,389,181	-991,928	-58.5	-14,061,811	-6,070,796	-56.8
Karşılama Oranı %	48,9	69,5		53,4	74,3	

Dünya ekonomisi

Derinleşen Resesyon

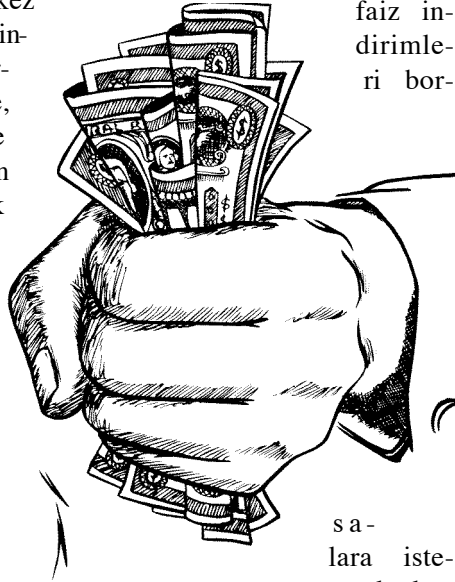
ABD'ye yapılan terörist saldırıların ardından yaşanan resesyonun daha da derinleşmesi bekleniyor. Piyasalara yön veren aktörler bu dönemde daha çok bekle ve pozisyon al politikası izliyor. Merkez Bankaları ise ard arda faiz indirimine gidiyor.

ABD ve Avrupa Faiz İndiriyor

Saldırıların ardından Federal Reserve (Fed) ve Avrupa Merkez Bankası (ECB) ard arda faiz indirimine gittiler. Gecelik interbank faizler ABD'de % 3'e, Euro bölgesinde ise % 3.75'e geriledi. Merkez bankalarının saldırılar sonrasında gelecek ekonomik daralma tehlikesine karşılık koordineli hareket ettikleri aşikar. İngiltere ve Japon merkez bankaları da Fed ve ECB'yi takip ettiler. Japonya'da gecelik faiz % 0.5'ten % 0.25'e indi. Yakında Japon Yeni faizi tamamen sıfırlanırsa şaşırılmamak gerekiyor.

Faiz indirimleri, bankaların fonlama maliyetlerini azaltmak, kredi kullanımını ve kullanımı özendirmek şeklinde ekonomiye destek vermeyi amaçlıyor. Ama diğer ülkelerde o kadar olmasa da ABD'de tüke-

tim harcamalarının arkasındaki önemli bir güç borsa endeksleri. Borsa endeksleri düştükçe yaygın şekilde borsa yatırımları olan ABD'li tüketiciler de maddi varlıklarının azaldığını görerek harcamalarını da azaltma yoluna gidiyorlar. Dolayısıyla faiz indirimlerinin arkasındaki bir amaç da faiz gelirlerini azaltarak borsa destek veriyorlar.

Öte yandan faiz indirimleri bor-

salar istenen katkıyı

henüz yapamadı. Endeksler düşmeye devam ediyor. 2000 yılında diğerlerine göre daha hızlı artan ABD Nasdaq ve Alman DAX endeksleri 2001 de en fazla kaybettiren endeksler. Ama

1997 başından beri bakılırsa Nikkei'ye para koyanlar kadar kaybeden yok. Borsalardaki düşüşün ardında global durgunluk beklentileri kadar likit kalma güdüsü de var.

Avrupa Birliği

ilk tahminlere göre 2001 yılının ikinci üç aylık döneminde AB geneli ve tek para birimine katılan Euro alanı ülkeleri gayrisafi milli hasıllarında bir önceki döneme göre yüzde 0.1 oranında artış gözlemlendi. 2000 yılının aynı dönemine göre büyüme her iki bölgede de yüzde 1.7 oldu.

2001 yılının ilk üç aylık dönemde büyüme her iki bölgede de yüzde 0.5 olmuştu. Gayri safi milli hasıla artışının hane halkı tüketimine bağlı olarak artış gösterdiği açıklandı. 2001 yılının ilk üç aylık döneminde yatırımlarda AB genelinde yüzde 0.7, Euro alanı ülkelerinde ise yüzde 0.8 oranında azalma görüldü.

Yılın ikinci üç aylık döneminde ihracatta AB genelinde yüzde 1.4, Euro alanında ise yüzde 1.2 oranında azalma görüldü. İthalatta ise AB alanında azalma yüzde 0.9, Euro alanı ülkelerinde yüzde 0.6 oldu. Aynı dönemde en

önemli artışlar mali hizmetler ve iş dünyası alanında gözlemlendi. Bu alanda AB genelinde yüzde 1.3, Euro alanı ülkelerinde yüzde 0.9 oranında artış oldu. Ticaret, ulaştırma ve telekomünikasyon sektörlerinde her iki bölgede de yüzde 0.3 oranında artış gözlemlendi. Düşüş gösteren sektörler arasında en önemlisi inşaat oldu (AB yüzde -1.8, Euro alanı yüzde -2.1)

ABD ekonomisinde, 2001 yılının ilk üç aylık döneminde yüzde 0.3 oranında büyüme kaydedilirken, ikinci üç aylık dönemde durgunluk gözlemlendi. Japonya'da ise, yılın ilk üç aylık döneminde yüzde 0.1 oranında büyüme gözlemlenirken, ikinci üç aylık dönemde yatırımlar ve ihracatta gözlenen düşüşe bağlı olarak ekonomide yüzde 0.8 oranında daralma yaşandı.

AB genelinde yıllık enflasyon oranı Ağustos ayında bir önceki aya göre sabit kalarak yüzde 2.6 oldu. 2000 yılı Ağustos ayında bu rakam yüzde 2 olmuştu. Euro alanı ülkelerinde ise enflasyon Temmuz ayında yüzde 2.8, Ağustos ayında yüzde 2.9 oldu. Ağustos 2000 tarihinde bu oran yüzde 2.3 olmuştu.

Ağustos ayında en yüksek enflasyon oranları Hollanda (yüzde 5.2), Yunanistan ve Portekiz 'de (yüzde 4) görüldü. En düşük oranlar ise Fransa (yüzde 2), Danimarka, Lüksemburg ve Belçika'da (yüzde 2.5) gözlemlendi.

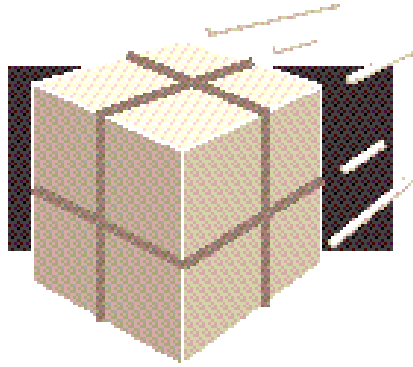
17.9 milyar Euro ve 2000 yılının ikinci üç aylık döneminde 8 milyar Euro olmuştu.

AB'nin üçüncü ülkelerle hizmetler ticaretinde 2001 yılının ikinci üç aylık döneminde 7 milyar Eu-

ro fazla kaydedildi. Bu alanda 2001 yılının ilk üç aylık dönemde 3.8 milyar Euro açık, 2000 yılının ikinci üç aylık dönemde 2.6 milyar Euro değerinde bir fazla kaydedilmişti.

ABD'de Tüketici güveni geriledi

ABD'de Conference Board tarafından hesaplanan endeks Ağustos ayındaki 114 düzeyinden, Eylül'de 97.6 düzeyine indi. Amerikalı tüketicilerin, giderek daha az alışveriş yapmaya yöneldiğini belirten ekonomistler, ekonominin itici gücü niteliğindeki harcamalar olmadan her-

hangi bir toparlanma sözkonusu olmayacağını belirttiler

Ekonomistler, endekse ilişkin verilen 11 Eylül'den önce derlendiğine dikkat çekerek, Ekim ayında tüketicilerin daha olumsuz beklentilere sahip olacağı görüşündeler.

Endeks, 5000 hanede yaşayanların tüketim alışkanlıklarını dikkate alarak, 1985 yılından bu yana hesaplanıyor.

IMF küresel büyüme tahmini düşürdü

Uluslararası Para Fonu (IMF) Başkanı Horst Kohler, Fon'un 2001 yılında dünya ekonomisinin

de büyüme tahminini yüzde 3.2'den 2.7'ye düşüreceğini söyledi. IMF, 2002 yılı için Gayrisafi Yurtiçi Hasıla büyüme tahminini de 3.9'dan 3.6'ya düşüreceğini bildirdi.

Ancak Kohler'in ve diğer analistlerin ABD Merkez Bankaları'nın faiz oranlarını düşürmesinin ve petrol fiyatlarındaki düşüşlerin de iyiye işaret olarak nitelendirdikleri belirtildi. Kohler, teknoloji sektöründe büyüme potansiyelinin altını çizdi.

IMF küresel durgunluğun azalma yolunda olduğunu belirtirken, yıl sonuna doğru büyümenin gerçekleşeceği tahmininde bulunuyor.

Kohler, IMF'nin 2001 yılı büyüme tahminlerini düşürmesine rağmen, iyimser olmak gerektiğini ve ABD, Avrupa ve Asya'nın bazı bölümlerinde ortaya çıkan durgunluk endişelerini önlemek gerektiğini savunuyor.

IMF'nin Japonya'daki gelişmelerden endişe duyduğu, ancak düzelmeden umudunu kesmediği söyleniyor. Kohler'in, faiz indirimine gitmek geç kaldığı söylenen Avrupa Merkez Bankası'nın Avrupa'nın yapısal reformlara gitmesi durumunda, faiz indirimlerinin gerekliliğini vurguladığı ifade edildi.

İngiltere Merkez Bankası Başkanı Eddie George da iyimser bir havada olmaları gerektiğini, Japonya dışında endüstrileşmiş ülkedeki Merkez Bankası yöneticilerinin küresel ekonominin geleceğinden umutlu olduklarını belirtti.

Avrupa Birliği sermaye hareketleri üzerine vergi koymayı mı düşünüyor ?

Dünya Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası ve AB gibi uluslararası kuruluşların yaptıkları toplantılarda yaptıkları gösterilerle giderek seslerini daha fazla duyuran Küreselleşme karşıtı sivil toplum örgütleri, ötedenberi uluslararası sermaye hareketleri üzerine vergi konulmasını savunuyorlar. Bu grupların yaptıkları hesaplamalara göre belirli sermaye hareketleri üzerine konulacak % 0.1 - % 0.5 oranındaki bir vergi ile yılda 250 milyon Dolar kadar bir vergi toplanabilir ve bu para fakir Üçüncü Dünya ülke halkları için harcanabilir.⁽¹⁾

Küreselleşme karşıtı bu gruplar, sermaye hareketleri üzerine vergi uygulanmasına ilişkin bu düşüncelerini, o tarihlerde Princeton Üniversitesinde ders veren Nobel ödüllü ekonomist James Tobin'in savunmuş olduğu bu tür bir vergiye dayandırıyorlar

Ancak konunun güncel hale gelmesi, Fransa Başbakanı Lionel Jospin'in bu tür bir vergiyi savunmasının ve hatta AB'nin bu tür bir vergi getirmesini talep etmesinin ve ardından Almanya Başbakanı Gerhard Schröder'in de, mensup olduğu Sosyal Demokrat Parti ta-

rafından Berlin'de düzenlenmiş olan bir Uluslararası İktisat Konferansında yaptığı konuşmada bu görüşü benimsediğini açıklamasından sonra oldu. Bay Schröder'in, konunun, offshore merkezler, hedge fonları ve finansal türevler piyasaları gibi halen uluslararası finans sisteminin zayıf halkalarını oluşturan konular kapsamında ve özellikle spekülasyon sermaye hareketlerinin önlenmesi ile ilgili olarak ele alınmasından yana olduğu anlaşılıyor.⁽²⁾

Lionel Jospin ve Gerhard Schröder'in yaptıkları, gündemini, başlangıçta, AB'nin kurumsal alanda reforma tabi tutulmasına ilişkin hususların oluşturduğu gayri resmi zirve toplantısında bu konunun da görüşülmesinin ardından, uluslararası sermaye piyasalarının işleyişini ve daha etkin şekilde kontrol edilebilmesini teminen alınacak önlemleri müzakere etmek üzere bir Fransız – Alman ortak çalışma grubu oluşturulmasına karar verildi. Bununla beraber bu grubun kimlerden oluşacağı ve ne zaman toplanacağı henüz açıklığa kavuşmuş durumda değil.

İlk defa onun tarafından önerildiği için çoğu zaman "Tobin Vergi-

si" olarak adlandırılan ve kısa vadeli sermaye hareketleri üzerine düşük oranlı bir vergi konulmasını öngören bu görüşler üzerinde bir görüş birliği sağlanması olanağı henüz uzak görülüyor. Örneğin Almanya Maliye Bakanı Hans Eichel böyle bir vergi getirmenin yanlış bir fikir olduğunu söylüyor, özellikle merkez sağ partilerin iktidarda oldukları ülkelerin yetkilileri, etkili bir şekilde uygulanabilmesi için tüm Dünya ülkelerinin benimsemiş olmaları gereken bu Tobin vergisine karşı olduklarını açıkça beyan ettiler. İspanya Hükümeti adına konuşan Dışişleri bakanı Josep Pique "bu vergiyi kim uygulayacak, kim toplayacak ve hasılat ne şekilde dağıtılacak ? Konunun uzmanı olan herkes istisnasız bu verginin kabili tatbik olmadığını düşünmektedir" demektedir. İtalyan Maliye Bakanının sözcüsü de, sermaye hareketleri üzerine vergi konulmasına şiddetle karşı olduklarını açıklamıştır.

Konu üzerindeki görüşlerin birbirinden farklı olmasına karşılık finansal piyasaların işleyişi ve Tobin vergisi AB ekonomi ve maliye bakanlarının 22 Eylül tarihinde Liege'de yapmış oldukları gayri

(1) The Wall Street Journal Europe, 4 Eylül 2001, Sh. 8.

(2) Financial Times, 6 Eylül 2001, Sh. 3.

(3) Financial times, 7 Eylül 2001, Sh. 2.

resmi toplantıda da görüşülmüştür.

IMF İcra Direktörü Horst Köhler ise, giderek güç kazanan küreselleşme karşıtı hareket içinde yer alan gruplarca önemle talep edilen ve uluslararası sermaye hareketleri üzerine konulması istenilen Tobin vergisi üzerinde ciddi şüpheleri olduğunu ifade etmekte ancak "Tobin vergisini ve diğer ilgili hususları yeniden gözden geçirmemiz gerekiyorsa, şüphesiz konuyu yeniden incelemeye alacağız" demektedir.

Köhler, Almanya ve Fransa tarafından başlatılan ve özellikle gelişmekte olan ülkelere zarar veren spekülasyon sermaye hareketlerinin zararlı etkilerinin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların da normal ve yerinde politikalar olduğunu beyan etmiştir. Köhler IMF tarafından yapılmış olan çalışmaların, bu tür bir verginin uygulamaya konulmasının çok güçlü olacağı şeklinde bir sonuç verdiğini ifade etmiş ve Tobin vergisini savunanların bu vergi ile hangi amacı güttükleri konusunda daha açık bir şekilde ifade etmelerini istemiştir. Amaç, spekülasyon sermaye

hareketlerini azaltmak için uluslararası finansal sistemin "çarkları arasına kum atmak mı"dır yoksa gelişmekte olan ülkelerdeki fakirliği azaltmak için kullanılacak bir gelir elde etmek midir diye soran Horst Köhler eğer amaç ikincisiyse, bu amaca ulaşmak için sanayileşmiş ülkelerin yardım bütçelerini genişletmeleri daha etkin bir yol olacak demektir.⁽⁴⁾

İlk kez kendisi tarafından önerilmiş olan ve kendi adıyla anılmak-

ta olan "Tobin Vergisi"nin küreselleşme karşıtı kesimler tarafından şiddetle savunulması ve bir araç olarak kullanılması ise, anlaşılan Prof. James Tobin'i rahatsız etmektedir. 11 Eylül tarihli Financial Times gazetesinde yayınlanan yazısında, böyle bir vergiyi önermekte esas amacının, Hükümetlerin ulusal para politikası uygulayabilmeleri alanında otonomilerinin, karar alma güçlerinin korunması, idame ettirilmesi olduğunu ifade etmektedir.

Prof. Tobin bu vergi konusundaki görüşlerini özet olarak şöyle açıklıyor; 1971 yılında ABD'nin Dolar değeri ile altın karşılığı arasındaki bağı koparıp Anlaşmadan çekilmesinin ardından Bretton Woods döviz kuru sistemi yıkıldı ve politikacılar ve ekonomistler evvelce olduğu gibi sabit kur sisteminin devam ettirilmesinin mi yoksa dalgalı kur sisteminin benimsenmesinin mi daha doğru olacağını tartışmaya başladılar. Ben bu iki döviz kuru arasındaki farkın söylenildiği kadar büyük olmadığını, zira sabit döviz kurlarının da esas itibarıyla, merkez bankaları rezervlerini tükettiklerinde ve

(4) Financial Times, 11 Eylül 2001, Sh. 8.

ya spekülasyon atak olduğunda gerekli düzeltmeye gidilecek, "ayarlanabilir, denetimli kur" – adjusted peg - sistemi olduğunu düşünüyordum. Dolayısıyla 1971 yılında ben, uluslararası para sistemi reformunun bir sabit veya denetimli kur sisteminde değil de piyasada oluşacak döviz kurlarına bir stabilite, durağanlık getirilmesi üzerinde yoğunlaşması gerektiğini düşündüm ve ulusal para politikalarında Hükümetlerin otonomilerinin, muhtariyetlerinin muhafaza edilmesini amaçladım. Ulusal paralar üzerinde arbitraj ve spekülasyon, Hükümetlerin kendi ekonomilerinin ihtiyaçlarına göre para politikası uygulamasını önüyor – risk primi içeren reel faizler her ülkede aynı düzeyde teşekkül ediyor - . Ama düşündüm ki bu arbitraj ve spekülasyon hareketleri ancak her defasında vergilendirilmiş işlemlerle gerçekleştirilebilir bir duruma getirilirse, bir ülkedeki faiz hadleri New York veya Tokyo'da teşekkül edenden farklı düzeyde oluşabilir. Yüzde 0.05 oranındaki bir vergi bir para transferinde bir defa ödenirse hiç önem taşımaz ama her hafta yapılacak para transferlerinin her birisinde ödenme mecburiyeti getirilirse, yüzde 2.5 oranında bir faiz farkına imkan verir, bu da yerel merkez bankasına politika esnekliği sağlar. Nobel ödülü sahibi Tobin bu şekilde uluslararası düzey-

de toplanacak vergilerin uluslararası amaçlarla örneğin Dünya Bankası'nca kullanılabilmesini de söylüyor.

Prof Tobin bu önerisinin yıllar boyunca önemsenmediğini, 1995 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nca düzenlenen bir sempozyumun konusunu oluşturduğunu, Amerika'da halen gözardı edildiğini, Avrupa'da ise reform ve protesto eylemlerinin

o d a k
nok-
tası

nı oluşturduğunu, ancak bunlarla kendisinin hiçbir ilgisinin bulunmadığını ifade ederek yazısını sürdürüyor.

1997-98 deki Uzak-Doğu Asya ekonomik krizinin temelinde kısa

vadeli sermaye hareketleri serbestisi yatmaktadır. Bu ülkelerin ekonomileri büyük boyutlu kısa vadeli sermaye kaçışıyla büyük tahribata uğramışlardır. Ülkemizde gerekli hukuki ve kurumsal yapı oluşturulmadan 1989 yılında alınan 32 Sayılı Karar çerçevesinde uluslararası sermaye hareketlerine tam serbesti getirilmiştir. Bu politika, yüksek hacimli kamu borçlanması nedeniyle yüksek reel faizlerle yabancı fonları çekecek kaynak israfını özendirilmiş, döviz borçlanması ile kamuyu finanse eden bankacılık kesimine yabancı fon transferine yol açmış ve dış ekonomik krizlerden veya sürdürülemez iç dengelerden tetiklenen ani sermaye hareketleri ile Türkiye'nin 1995, 1998 ve halen etkileri ağırlaşarak süren Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerini doğurmuştur. Latin Amerika ekonomik krizlerinin temel nedenlerinden birisini yine ani uluslararası sermaye kaçışları oluşturmuştur. Kasım 2000 krizinden sonra yurtdışına çıkan sermaye 10 milyar Doların üzerindedir. Dolayısıyla Malezya'nın 1998 krizi sonrası benimsemiş olduğu sermaye hareketleri kısıtlamasından ziyade, sermaye hareketleri üzerinde bir kontrol mekanizması oluşturulması ve ani sermaye hareketlerinin getireceği krizlere olan duyarlılığı

azaltıcı etkileri nedeniyle sermaye hareketleri üzerine çok düşük oranlı bir vergi getirilmesi konusunun Türkiye gündemine alınarak, her yönüyle tartışılması faydalı görülmektedir.

Vergi İstatistikleri

GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ TAHSİLATININ YÜZDE DAĞILIMI (1925-2000)						
YILLAR	VERGİ GELİRLERİ		DOLAYSIZ VERGİLER (1)		DOLAYLI VERGİLER (2)	
	(1000 TL)	(%)	(1000 TL)	(%)	(1000 TL)	(%)
1925	138,270	100	44,157	32	94,113	68
1930	164,607	100	42,915	26	121,692	74
1935	154,957	100	68,287	44	86,670	56
1940	231,506	100	108,455	47	123,051	53
1945	522,976	100	255,118	49	267,858	51
1950	1,242,185	100	447,963	36	794,222	64
1955	2,254,668	100	818,616	36	1,436,052	64
1960	5,177,201	100	2,173,956	42	3,003,245	58
1965	10,294,643	100	3,407,895	33	6,886,748	67
1970	23,002,943	100	8,636,999	38	14,365,944	62
1975	95,008,789	100	44,391,603	47	50,617,186	53
1980	749,849,431	100	470,770,957	63	279,078,474	37
1985	3,829,116,958	100	1,795,733,830	47	2,033,383,128	53
1990	45,399,534,298	100	23,656,790,314	52	21,742,743,984	48
1995	1,084,350,504,039	100	441,787,096,000	41	642,563,408,039	59
1996	2,244,093,829,920	100	884,067,428,115	39	1,360,026,401,805	61
1997	4,745,484,020,950	100	1,931,968,730,255	41	2,813,515,290,695	59
1998	9,228,596,187,270	100	4,302,829,162,253	47	4,925,767,025,017	53
1999	14,802,280,000,000	100	6,715,638,000,000	45	8,086,642,000,000	55
2000	26,514,127,000,000	100	10,849,182,000,000	41	15,664,945,000,000	59

(1) Dolaysız Vergiler; Gelirden alınan vergiler ve servetten alınan vergiler gruplarını kapsamaktadır
(2) Dolaylı Vergiler; Mallardan ve hizmetlerden alınan vergiler, dış ticarettten alınan vergiler grupları ile kaldırılan vergiler artıklarını kapsamaktadır

KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİNİN KONSOLİDE BÜTÇE GİDERLERİNİ KARŞILAMA ORANI (MİLYAR TL)						
	1990	1995	1997	1998	1999	2000
Konsolide Bütçe Gelirleri Tahsilatı	56.572,6	1.409.250,5	5.815.098,9	11.811.064,3	18.933.065,0	33.756.437,0
Konsolide Bütçe Giderleri (1)	68.354,4	1.724.194,0	8.050.252,0	15.614.441,0	28.084.685,0	46.602.627,0
Giderleri Karşılama Oranı (%) (1/2) (Faiz Ödemeleri Dahil)	82,8	81,7	72,2	75,6	67,4	72,4
Faiz Ödemeleri(1)	13.966,0	576.115,0	2.277.917,0	6.176.595,0	10.720.840,0	20.439.862,0
Konsolide Bütçe Giderleri (Faiz Ödemeleri Hariç)	54.388,4	1.148.079,0	5.772.335,0	9.437.846,0	17.363.845,0	26.162.765,0
Konsolide Bütçe Gelirlerinin Konsolide Bütçe Giderlerini (Faiz Ödemeleri Hariç) Karşılama Oranı (%) (1/5)	104,0	122,7	100,7	125,1	109,0	129,0

(1) Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak - Ağustos 2001 (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)	2001 Yılı Bütçe Hedefi
	2000	2001	Artış (%)		
Gelirler	22.154	32.250	45.5	-7.6	49.300
Genel Bütçe Gelirleri	21.780	31.851	46.2	-7.0	48.760
Vergi Gelirleri	17.517	24.201	38.1	-12.1	37.710
Gelirden Alınan Vergiler	7.288	10.019	37.4	-12.7	12.741
Gelir Vergisi	3.876	7.412	91.2	-21.6	10.186
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	119	144	21.0	-22.9	
Kurumlar Vergisi	1.752	2.264	29.2	-17.8	2.100
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	1.473	1.802	22.3	-22.2	
Servetten Alınan Vergiler	305	376	23.2	-21.6	397
Motorlu Taşıtlar Vergisi	175	355	102.8	28.6	378
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	7.316	10.558	44.3	-8.2	18.083
Dahilde Alınan KDV	2.757	4.096	48.5	-5.7	7.220
Taşıtlar Alım Vergisi	254	162	-36.2	-59.2	431
Akaryakıt Tüketim Vergisi	2.351	3.100	31.8	-16.5	5.650
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	539	1.188	120.4	40.1	1.180
Özel İletişim Vergisi	236	344	45.7	-7.6	618
Özel İşlem Vergisi	136	205	50.7	-4.4	400
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	2.606	3.247	24.5	-21.0	6.479
İthalde Alınan KDV	2.357	3.009	27.6	-19.1	5.923
Vergi Dışı Normal Gelirler	2.234	5.285	136.5	50.3	6.778
Katma Bütçe Öz Gelirleri	373	398	0.6		540

*Hesaplama TÜFE % 57,5 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>	<u>Değ. (%)</u>	
Fiyat Artışları (%)					
- TEFE					
Eylül	5,4	2,3	5,9		
Ocak - Eylül	62,9	23,7	40,0		
Yıllık	74,7	43,9	54,4		
- TÜFE					
Eylül	5,9	3,1	6,0		
Ocak-Eylül	47,7	26,9	43,8		
Yıllık	61,8	49,0	64,3		
Bütçe Dengesi (Ocak-Ağustos Trilyon TL)	-14.912	-10.316	-6.722	44.6	
- Gelirler	32.250	22.155	10.951	45.6	
- Harcamalar	47.162	32.471	17.673	45.2	
Faiz Dışı Harcamalar	22.022	15.175	10.095	45.1	
Faiz Harcamaları	25.140	17.296	7.578	45.4	
Faiz Dışı Denge	10.228	6.979	856	46.6	
İç Borç Stoku (2001 Ağustos, 2000 ve 1999 yıl sonu; Trilyon TL)	101.814	36.421	22.920	179.5	
Tahvil	86.504	34.363	19.684	151.7	
Bono	15.310	2.058	3.237	643.9	
Teşviğe Bağlanan Yatırımlar (Ocak;-Ağustos Trilyon TL)	1.196	1.203	933	-0.9	
Dış Ticaret (2001 Ocak-Temmuz, Milyon \$)					
- İhracat	17.571	16.094	15.036	9.2	
- İthalat	23.642	30.156	22.023	-21.6	
Denge	-6.071	-14.062	-6.987	-56.8	
	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>	<u>Değ. (%)</u>	
GSMH (2001 Altı Aylık; 2000 ve 1999 Yıllık)	-8.5	6.1	-6.1		
GSMH (Birinci Üç Aylık Dönem)	-4.5	4.2	-7.9		
GSMH (İkinci Üç Aylık Dönem)	-11.8	4.9	-3.7		
GSMH (Üçüncü Üç Aylık Dönem)		7.2	-7.6		
GSMH (Dördüncü Üç Aylık Dönem)		7.6	-4.9		
GSMH (Trilyon TL) (Cari Fiyatlarla)		125.971	78.283	60.9	
GSMH (Milyon \$)		201.187	185.288	8.6	
Kişi Başına Ulusal Gelir (\$)		2.986	2.880	3.7	
Cari İşlemler Dengesi (Ocak-Temmuz; Milyon \$)	881	-5.894	-	-	
- Döviz Geliri	32.455	33.070	-1.9	-1.9	
- Döviz Gideri	31.574	38.964	-19.0	-19.0	
Sermaye Hareketleri	-10.391	8.692	-	-	
Dış Borç Stoku (2001 Mart, 2000 ve 1999 Yılsonu; Milyon \$)	112.054	116.105	103.344	-3.5	
Kısa Vadeli	26.636	28.912	23.472	-7.9	
Orta ve Uzun Vadeli	85.418	87.193	79.872	-2.0	
Yabancı Sermaye İzinleri (Ocak-Haziran; Milyon \$)	1.196	1.203	933	-0.9	
	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>		
(Milyar TL)	<u>14 Eylül</u>	<u>07 Eylül</u>	<u>26 Aralık</u>	<u>15 Eylül</u>	<u>30 Aralık</u>
Emisyon	5.339.686	4.889.145	3.772.411	3.433.115	2.390.748
Para Arzı					
- M1	10.368.469	9.816.142	8.209.624	6.529.716	4.931.262
- M2	41.901.835	41.072.974	32.812.563	26.138.270	22.596.061
- M3	44.294.687	44.709.270	34.957.467	27.972.158	23.594.719
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	38.919.531	37.778.961	30.854.282	24.087.167	21.356.500
- Vadeli Tasarruf	27.798.104	27.903.864	21.011.698	17.248.743	15.634.486
- Vadesiz Tasarruf	3.496.633	3.062.866	2.939.556	1.991.677	1.542.421
- Vadeli Ticari	3.735.262	3.352.968	3.591.241	2.359.811	2.030.305
- Vadesiz Ticari	2.349.763	2.218.675	2.054.864	1.517.806	1.385.070
- Resmi Mevduat	1.539.769	1.240.588	1.256.923	969.130	764.218
Kredi Stoku	35.277.584	34.270.663	27.775.055	24.448.754	16.771.434
- Tüm Banka Kredileri	34.527.584	33.520.663	27.273.331	23.007.560	16.769.283
- M.B. Kredileri	750.000	750.000	501.724	1.558	2.151
Bank. El. Tah. ve Bono	38.763.243	37.798.503	10.843.431	9.216.638	9.297.615

Mevzuat Değişiklikleri

- 04 Eylül 2001** - Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanları Kurulu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Devlet muhasebesi Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinde Ekv eDeğişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- 06 Eylül 2001** - Umumi Disponibilite Hakkında 96/1 Sıra No.lu Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (Sıra No:2001/1)
- 07 Eylül 2001** - Petrol Ürünlerine Uygulanacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Payları Hakkında Tebliğ (PIGM/AFİF 2001-31)
- 08 Eylül 2001** - 2001/2954 Kamu Personelinin Maaşlarının Hesabına Esas Tutulan Katsayıların Yeniden Tespiti ile Muhtelif Statülerde İstihdam Edilen Sözleşmeli Personelin Ücretlerinin Artırılmasına İlişkin Karar.
- 13 Eylül 2001** - Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik.
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (No:2001-32/26).
- 14 Eylül 2001** - Bankaların kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik.
- Bankaların Birleşme ve Devirleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik.
- 19 Eylül 2001** - Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:585)
- 20 Eylül 2001** - Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik.
- 22 Eylül 2001** - Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Hazine Müsteşarlığı'nın 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Genelgesi (Sayı:2001/2)
- 25 Eylül 2001** - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Türkiye'de İkamet Etmeyenlere Özel Fatura ile Yapılan Satışlar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat: 2001/6)
- 26 Eylül 2001** - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:300)
- Proje ve Kontrollük İşlerinde Uygulanacak Fiyat Artış Oranları Hakkında Tebliğ
- 29 Eylül 2001** - Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:586)

Vergi Takvimi

- 01.10.2001** Gelir Vergisi Mart Beyanı 3. Taksit Ödemesi
- 01.10.2001** 414 No'lu Tahsilat Genel Tebliği Kapsamında Tecil Edilen Vergi Borcu Ödemesi
- 08.10.2001** Eylül 2001 Dönemi Çeklere ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 10.10.2001** 16-30 Eylül Dönemine ait Akaryakıt Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.10.2001** Eylül 2001 Dönemine ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.10.2001** Eylül 2001 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.10.2001** Eylül 2001 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 22.10.2001** Eylül 2001 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.10.2001** Eylül 2001 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 22.10.2001** Eylül 2001 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.10.2001** Eylül 2001 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 25.10.2001** Temmuz-Ağustos-Eylül 2001 Dönemine ait Basit Usul KDV Beyanı ve Ödenmesi
- 25.10.2001** 1-15 Ekim Dönemine ait Akaryakıt Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 25.10.2001** Eylül 2001 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 25.10.2001** Eylül 2001 Dönemine ait Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 31.10.2001** GVK Madde 94/6-b'ye Göre Yapılan Stopajın 3. Taksit Ödemesi
- 31.10.2001** Zirai Kazançlar gelir Vergisi 1. Taksit Ödemesi
- 31.10.2001** Kurumlar Vergisi 3. Taksit Ödemesi
- 31.10.2001** 414 No'lu Tahsilat Genel Tebliği Kapsamında Tecil Edilen Vergi Borucu Ödemesi

TÜRMOB Genel Kurulu toplaniyor

TÜRMOB, 12'nci Olağan Mali Genel Kurulu 20 Ekim 2001 Cumartesi günü toplanıyor. Genel Kurul Ankara'da Altınpark ANFA B Blok Konferans Salonu'nda toplanacak.

TÜRMOB'a bağlı 69 SMMM ve 8 YMM Odasında toplam 2 bin 122 delege bulunuyor. Toplantıda dünyada ve ülkede yaşanan gelişmelerle, mesleki sorunların ayrıntılı bir şekilde tartışılması bekleniyor

Her yıl geleneksel olarak TÜRMOB tarafından Genel Kurul'dan önce hazırlanarak delegelere sunulan Çalışma Raporu, Mali Rapor ve Ekonomik Rapor'da delegelere gönderildi.

12'nci Olağan Mali Genel Kurulu'un gündemi ise şu şekilde;

- 1) Açılış, Saygı Duruşu,
- 2) Başkanlık Divanının Seçimi,
- 3) Genel Başkanın Açılış Konuşması,
- 4) Konukların Tanıtılması Ve Konuşmaları,
- 5) Yönetim Kurulu Çalışma Raporu, Kesin Hesap Raporu Ve Denetleme Kurulu Raporlarının Okunması,
- 6) Raporların Görüşülmesi,
- 7) Yönetim Ve Denetleme Kurullarının Aklanması,
- 8) Bütçe Önerisinin Görüşülüp Karara Bağlanması,
- 9) Dilekler.

**Eylül 2001
Kronoloji**

01 Eylül Bayındırlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Sedat Abal, Bakan Koray Aydın'ın emriyle hatırıhaleleri verdiklerini itiraf etti.

02 Eylül Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde sürdürülen vurgur operasyonu kapsamında yedi kişi daha tutuklandı.

03 Eylül Garih cinayetiyle ilgili altı gündür gözaltında olan dört kadın serbest bırakıldı. Serbest kalan kadınlar televizyoncu terörüne maruz kaldı.

04 Eylül Üzeyir Garih'in katil zanlısı Yener Yermez Kayseri'de yakalandı. Elazığ Milletvekili Ali Rıza Septioğlu vefat etti.

05 Eylül Bayındırlık ve İskan Bakanı Koray Aydın, Bakanlık görevinden ve milletvekilliğinden istifa ettiğini açıkladı.

06 Eylül Adli yılın açılışında konuşan Yargıtay Başkanı Selçuk, Anayasa polis tüzüğü gibi dedi.

07 Eylül Ölüm orucu eylemlerinde ölenlerin sayısı otuzüçe yükseldi.

08 Eylül DİE sanayi üretimini Temmuz ayında 11.2 ve yedi ayda ise 6.9 azaldığını açıkladı.

09 Eylül Avrupa Basketbol finaline kadar yükselen Türk Milli Takımı, final maçında Yugoslavya'ya yenilerek Avrupa ikincisi oldu.

10 Eylül İstanbul Taksim'de vücudana yerleştirdiği bombaları patlatan bir kişi, iki polisin ölümüne, yirmidört kişinin yaralanmasına neden oldu.

11 Eylül ABD'de kaçırılan dört yolcu uçağı Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a intihar saldırısı gerçekleştirdi. Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon binaları çöktü.

12 Eylül Saldırıların ardından ABD savaş hali ilan etti. Saldırıya gerçekleştirenlerin yakalanması için operasyonlar düzenlendi, enkaz kaldırma ve kurtarma çalışmaları devam ediyor.

13 Eylül ABD saldırıyı gerçekleştirenleri tespit etmek için dörtbin özel ajan ve dört yüz FBI uzmanı ile soruşturmayı yürütüyor.

14 Eylül Ekonomik programın uygulanmasından olumsuz etkilenen yoksul kesimlere destek amacıyla Dünya Bankası'ndan 500 milyon dolarlık kredi sağlandı. Bu kredinin hazırlık çalışmaları için Japon hükümetince de 580 bin dolarlık kredi anlaşması imzalandı.

15 Eylül ABD Başkanı George Bush, Usame Bin Ladin'in ABD'deki saldırıların bir numaralı zanlısı olduğunu belirterek orduya hazırol çağırısında bulundu.

16 Eylül Bush'un yardımcısı Cheney Bin Ladin ve Afganistan'ı vuracaklarını açıkladı.

17 Eylül TBMM Anayasa'da değişiklik yapmak için olağanüstü toplandı.

18 Eylül Devlet Bakanı Kemal Derviş İngiltere'de yatırımcılara Türk ekonomisi ile ilgili konferans verirken, F Tipi cezaevlerine karşı çıkanlar tarafından salonda protesto edildi.

19 Eylül Bayındırlık Bakanlığı'na MHP Afyon Milletvekili Prof. Dr. Abdülkadir Akcan atandı.

20 Eylül HSCB Bank Fon bünyesindeki Demirbank'ı satın aldı.

21 Eylül ABD Başkanı Bush, Cumhurbaşkanı Sezer'i arayarak askeri operasyona destek istedi. Türkiye destek vereceğini açıkladı.

22 Eylül Müzik yorumcusu, besteci Fikret Kızılok yaşamını yitirdi.

23 Eylül Tacikistan sınırından Afganistan'a giren İngiliz SAS Komandoları ile Taliban askerleri çatıştı.

24 Eylül TBMM Genel Kurulunda Anayasa paketinin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlandı. Maddelelere geçilmesi onyediyeye karşı 428 oyla kabul edildi.

25 Eylül 37 maddelik Anayasa değişiklik paketinin 9 maddesi TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi.

26 Eylül DSP Milletvekili Sema Pişkinsüt partisinden istifa etti.

27 Eylül 2002 yılı ekonomik hedeflerinin belirleneceği YPK toplantısı yapıldı. Enflasyon hedefi belirlenmezken büyüme hedefi yüzde 5 olarak belirlendi.

28 Eylül TBMM Anayasa değişikliklerini bir fire ile onayladı. Uluslararası Sözleşmelere Yasa gücü veren 90'ıncı madde yeterli oyu alamadı. ANAP Milletvekili Eyüp Aşık partisinden istifa etti.

29 Eylül BM Güvenlik Konseyi terör örgütlerinin faaliyetlerinin engellenmesi ve malvarlıklarının dondurulmasını öngören tasarımı oybirliği ile onayladı.

30 Eylül TÜSİAD'ın hükümete yönelik sert eleştirilerini Başbakan Bülent Ecevit haksız bulduğunu açıkladı.